

HANOAR

REVIJA ŽIDOVSKJE OMLADINE JUGOSLAVIJE

GOD. III

תרגום ZAGREB, OKTOBAR 1929

BROJ 1

PAVAO WERTHEIM: NAŠ „HANOAR“

Naš »Hanoar« ulazi ovim brojem u treće godišće svoga opstanka. Nakon jednogodišnje stanke poduzesmo izdavati svoje glasilo u povećanom formatu i sa skupljom opremom. Neka upamti odmah na početku svaki član Saveza židovskih omladinskih udruženja da je moguće tek požrtvovnom suradnjom svih list nesamo početi izdavati nego ga — što je najvažnije — i održati. Ako je ovo naše glasilo, ako ono izriče naše biće i vlastitost, ako je ono glasnik našega života vezujući u čvrstu duhovnu zajednicu do tisuću mladenačkih i zanosnih pobornika, onda dajimo za nj sve što mu je potrebno da bude i da se održi. Poslije ove spoznaje za nas nije ni žrtva ni problem neumoran rad oko svestranog pomaganja našega glasila i plaćanjem pretplate i traženjem pretplatnika i pribiranjem prinosnika za tiskovni fond.

Svijesni smo si da »Hanoar« imade izvršiti odlučnu duhovnu zadaću. On imade da nas poveže kulturno i odgojno. Njegov smjer treba da je takav, te će svojom sadržinom obogaćivati naše znanje i oplemenjivati našu dušu. Stoga imadu u njemu da se nađu svi plodovi židovskoga duha i stvaranja, najpače oni u prisnoj vezi s današnjom židovskom renesansom u Palestini kao i svaka općenito ljudska tvorevina koja nas je kadra duhovno i čudoredno da jača, jer »Hanoar« je glasilo omladine koja je plemenito zaželjela svoj život i snagu svoje mladosti posvetiti radu za veliki cilj: za obnovu svojega naroda na svojoj grudi. U svečovječanskom smislu. Naš će »Hanoar« biti upućen i svekolikoj našoj židovskoj javnosti. U vrijeme ostvarenja proširene Jewish agency. — Još i više: i nežidovska naša javnost moći će kroz »Hanoar« da upozna mnogu vrijednu i dragocjenu tvorevinu židovskoga stvaranja koje se modernom kolonizacijom Palestine danas očituje kat eksohen.

»Hanoar« znači omladina. I dok uzesmo ovu hebrejsku riječ da njome okrstimo naše glasilo, budimo načistu odgovornosti koju time uzimamo na se. Ako znamo, da za nas riječ omladina znači više nego oznaka za izvjesnu ljudsku dob, ako je ona za nas izričaj jedne jače i žarče životne stvaralačke volje, onda smo obvezani ispuniti zadanu riječ. Djelom iskupite, omladinci i omladinke, krasan taj naziv: omladina. Ja bih volio da nam naš »Hanoar« bude simbol u tomu smislu, da nam on manifestira naše mladalaštvo. Na vama je, omladinci i omladinke, da vani »Hanoar« postane duhovni dom!

Kad smo odlučili ove godine »Hanoar« po formi poljepšati, po sadržini sistematskije izgraditi i ipak smanjiti pretplatu prema prošlogodišnjoj, onda

nas je u tom vodila jedina namjera: da izidemo omladini što jače ususret kako bi što širim krugovima bilo omogućeno što korisnije služiti se »Hanoarom« i kako bi svaki jače zavolio svoje glasilo. Treba nam što širi krug privrženih suradnika koji će jamčiti za stalan uspon lista kako se ne bi ponovio primjer od lane kad se na cijelu jednu godinu moralo obustaviti izdavanje »Hanoara«.

Pred nama je otkus intenzivnog rada. Još se nisu umirili potresni valovi koji su zbog krvavih događaja u Palestini snažno prodrмали svjetsko židovstvo. Pored akta ostvarenja proširene Jewish agency ovi su događaji u najjačoj mjeri pobudili osjećaj solidarnosti svekolikog židovstva za izgradnju Palestine. U vrijeme kad se od svake židovske zajednice traži maksimum produktivnosti i naša je bezuslovna zadaća maksimalan rad na svakom našem radnom području. Drugovi, primijenite ovu spoznaju i na rad za »Hanoar«, prvotni znak pokretnosti našeg pokreta. **B e š a a m u c l a h a t !**

CVI ROTHMÜLLER: U OVOM ČASU

U ovom času kad je prošao prvi val groze i gnušanja nad zvjerskim prolijevanjem nevine krvi mirnih graditelja i učenika;

kad počinju blijediti prvi očaj, i prvi bijes i prva velika odluka;

kad život naš opet biva uravnotežen iza časovite omame;

kad prijete opasnost, braćo, da je prolivena najdragocjenija krv na najdražem tlu, a mi da ostajemo mirni, nepokretni, nedirnuti —

u ovome času traži budućnost našega naroda i čast narodna i naša,

da dostojno odgovorimo na pokolj u Erec Jisraelu;

da pomognemo ubrzati izgradnju zemlje, obnovu naroda, osiguranje budućnosti, otkup časti;

da izgradimo i obnovimo sebe;

da izvršimo gesla i programe;

da priteknemo onako u pomoć braći kako dolikuje omladini: nesamo hitnom, ali časovitom pomoćnom akcijom, ne riječima zanosa, nego trajnim, iako sitnim, neprekidnim, iako nevidljivim, znatnim, iako neslavnim djelom, svakidašnjim radom:

sticanjem duševnih vrednota i hebraizacijom;

sabiranjem za otkup rođene grude;

tjelesnom obnovom i spremanjem za hahšaru i aliju!

MOŠE SCHWEIGER: NAKON PROLIVENE KRVI U EREC JISRAELU

Još su nam preblizu dani užasa, a da bismo mogli hladno promatrati posljedice sukoba u Palestini u političkom, ekonomskom i kulturnom pogledu; još nam se pri pomisli na mjesec av i elul ove godine prikazuju iznakažene lješine, prolivena krv i vatra koja ništi rezultate dugogodišnjeg rada čitavog naroda. Novine su donosile raznolike vijesti, i o samim događajima i o stavu Velike Britanije koji će zauzeti, o budućim odnosima Židova i Arapa u Palestini; samo jedno pitanje nisu novine tretirale, jer je bilo van svake sumnje: hoće li Židovi nastaviti započeti obnovni rad u Palestini? Židovstvo u galutu, nikad tako ujedinjeno, dalo je na to jasan odgovor: na započetoj putu nema više povratka; ili će se herojski poginuti, ili će narod izdržati kod svog ideala do konačne pobjede.

U prvim danima kada smo još svi stajali pod prvim, strašnim dojmom palestinskih vijesti, zapitao me neko ima li smisla boriti se protiv tako nadmoćne fizičke sile. Odgovorio sam: »Kad bi Srbi bili nakon puta kroz Albaniju na Krku počeli razmišljati o tome, da li dalja borba imade smisla, danas ne bi bilo Jugoslavije.« Jugoslavija danas ipak postoji... Ne bude li židovski narod razmišljao, biće i Erec Jisrael.

★

Ako se iznosi kao razlog palestinskom sukobu pitanje prava na Zidinu naricanja, ako se istražuje, da li po status quo imaju jedni ili drugi veće ili manje pravo na onaj komadić prostora, da li je status quo sa židovske strane povrijeđen ili nije, odgovorićemo sudu da mi imademo pravo na život koji je jedino u Erec Jisraelu moguć. Hoće li se naći ijedan sud civilizovanog svijeta koji će mrtvim paragrafima bivše turske vladavine možda utvrđeno takvo pravo staviti nad slobodu i život jednog čitavog naroda? Hoće li se naći ijedan sud civilizovanog svijeta koji će naći jače pravo od prava na život?

Ako se budu kao razlog sukobu u Palestini uzele divergencije ekonomskih interesa dvaju naroda, zapitaćemo sudije da li se ekonomski interesi Arapa sukobljuju sa židovskim time, što se židovskim radom unosi u zemlju civilizacija, što se primjernim socijalnim životom židovskog radništva daje smjer životu i arapskom radniku kako bi se, oslobođen od srednjevjekovnih tereta, združio sa židovskim radnikom u cilju pridizanja njihova životnog nivoa. Koji će biti taj sud, te bi mogao ustanoviti suprotnost ekonomskih interesa dviju zajednica kad jedna, ona bogatija, drugoj samo daje i pomaže bratski?

Ako se bude uzela kao razlog krvoprolića u Palestini protivnost kulturno-nacionalnih težnja dvaju naroda, zapitaćemo i opet sudije da li smo ičim sprečavali ostvarivanje arapskih kulturno-nacionalnih težnja, ili smo osnivanjem škola, sve od osnovnih pa do sveučilišta, nesamo za se nego i za Arape, pružali mogućnost za njihov kulturni razvitak?

Ako se bude reklo, da je razlog u našoj palestinskoj politici, ukazaćemo na Brit šalom i zapitaćemo i opet naše sudije jesmo li mogli s miroljubivijim nastupom i tendencijama voditi politiku u Palestini?

I onda ćemo mi zvati pred sud čitav svijet; pred sud pravde, etike i historije i prisiliti da nam opet prizna naše pravo na Erec Jisrael od kojeg se ne možemo više rastaviti.

★

Možda od početka galuta nikad nije židovstvo tako jednovito radilo za izvršenje narodnih zadaća kao danas. Preobraženje u političkom i ekonomskom shvatanju koje je nastupilo poslije svjetskog rata srušilo je u praksi mnoge teorije državnoga i međunarodnog prava. Onu nacionalističku nije. Iz kaosa u kojem se stvari nisu rješavale po teorijama knjiškim nego po prirodi i instinktu čovječanstva izišla je neokrnjena i ojačana nacionalistička težnja. No cionizam nije rezultat ovog preobraženja, on i nije nacionalizam imperijalistički. On je nacionalizam samoobrane. Krivo imaju oni koji tvrde da će Židovi stvaranjem domaje u Erec Jisraelu postati tuđinci u drugim državama («Cionizam pre i sada», vidi »Politika« od 15 II 1929). Nije li galutska povijest dovoljno dokazala da se Židove smatra tuđincima i bez njihova cionizma i Erec Jisraela? Radi li se možda o našem subjektivnom osjećanju građanske pripadnosti državi, u kojoj živimo, pitaćemo nisu li grobovi židovskih vojnika ispremiješani s grobovima pripadnika narodnosti one države u kojoj živimo? Ovo su pitanja po svom priprostom, plemenitom osjećaju ispravnije procijenili beogradski četnici (vidi izvještaj o protestnom zboru beogradskih Jevreja u »Politici« od 2 IX 1929). Krivo imaju i oni koji traže sporazum s Arapima pod svaku cijenu stavljajući to kao uvjet mogućnosti uspješnog rada u Erec Jisraelu (vidi članak dra Davida Albale u Židovu od 13 IX 1929). Može li se poštenije i iskrenije tražiti sporazum nego što smo ga mi pokušali u Brit šalomu? Ako Arapi od nas traže, neka se odreknu Balfourove deklaracije i odmah obustavimo svaku dalju aliju, hoćemo li i onda pod svaku cijenu morati pokušati i provesti takav sporazum? Hoćemo li i opet u interesu udovoljenja želji onog dijela Arapa koji nam nije sklon napustiti svoja prava i pozicije? Ili ako takav sporazum nije moguć, hoćemo li napustiti rad u Erec Jisraelu tvrdeći da bez tog sporazuma nije uspjeh moguć? Ne! To bi bila klonulost i čekanje milostinje od sudbine. Ne ćemo borbe ali duh borbenosti ne smijemo napustiti. Ako na temelju sporazuma ne ide, moramo ostvarenje svojih prava izvojskiti. Nije na vazi na jednoj strani udobnost i beskrvni nastavak beskrvnog života a na drugoj ostvarenje ideala nego tisuće martirija, tisuće oskvrnjenih sinagoga, tisućgodišnje muke i progoni koji čekaju da nam budućnost donese onaj plod za čije dozrijevanje podnijesmo svaki martirij, oskvrnjenje i progon. Na vazi je odgovor na pitanje da li je imalo smisla sve ono što smo u galutu proživjeli ili je krv uzalud prolivena, da li su naši najbolji uzalud ginuli. Čast naše povijesti traži da se na to pitanje dostojno odgovori, da potomci Makabejaca ne osramote šehinu za čiju su svjetlost ovi ginuli. Hoćemo sporazum, hoćemo biti i ravnopravni građani država u kojima živimo ali hoćemo da to budemo kao slobodni sinovi preporođenog naroda obnovljene domaje. Židovski narod neće borbe, ali se uspravljena kičma neće više saviti!

*

Po čitavom svijetu održani su protestni saštanci. Na čitavoj krugli zemaljskoj gdje god žive Židovi digao se glas protesta protiv nevaljale palestinske administracije, svagdje se tražila od vlade Velike Britanije promjena režima u Palestini. Odgovorni činioци engleske politike dali su izjave po kojima Britanija neće da oštupí od politike, inaugurirane Balfourovom deklaracijom. Možda će se dati i naknada materijalne štete. Vlada Velike Britanije je već, po svom nahodjenju, reagirala na događaje u Palestini. Ustanovljena je komisija o čijem će izvještaju ovisiti kažnjavanje krivaca i potsticatelja pokolja. Iz židovskog se naroda tek trgnuo jecaj očaja, mi smo tek užasnutim krikom izmoliti kadiš ali još nismo potpuno odgovorili na događaje u Palestini. Nesamo davanje novca, nesamo izvojsštenje političkih uspjeha treba da bude naš

odgovor, nego još više: duhovno preobraženje prema onom tipu Židova koji je ideal jišuva. Nekoć smo mnogo govorili o halucima, kasnije smo se kanda zastidjeli njihova spominjanja zato, što smo se smatrali nedostojnim toga. Danas treba da i opet, barem u omladinskim redovima, svakiput budu spominjani haluci, treba da nastaje čvrsta i odlučna generacija koja će stati na mjesto onih poginulih, koja će svojom rukom, svojim radom, svojim duhom i potpunom dušom lično učestvovati u izgradnji domaje. Domaja će u punom sjaju ostvarenih naših ideala šiljati zrake obnovljenog židovskog života u sve kutiće svijeta u srca Židova pridižući ih svojom toplotom i etskom snagom do visine na kojoj će biti Erec Jisrael, nesamo onaj geografski, nego čitavo zajedinstvo Židova, povezano vezom herojskih srdaca haluca koji će po ostvarenju naših nacionalnih ideala povesti čovječanstvo prema budućnosti da opet »micion tece Tora«, da se iz Cijona širi nauka, nauka ljubavi i bratstva.

★

Erec Jisrael čeka naš odgovor...

AVIGDOR HAMEIRI: OTVORENO PISMO AHAD HAAMU

Avigdor Hameiri koji je služio u austro-ugarskoj vojsci i bio u zarobljeništvu u Rusiji pošao je iza svjetskog rata s grupom hebrejskih umjetnika i pisaca u Erec Jisrael. Ondje je postao jednom od najodličnijih ličnosti moderne hebrejske literature. Njegova su djela izdana u 21 svesku.

Kad su se 1921 g. haluci uzalud obraćali na vladu zbog zaštite protiv arapskih napadaja, napisao je urednik »Haareca« članak u kojem osuđuje haluce, što su »prolijevali krv«. Ahad Haam je nato napisao uredniku »Haareca« otvoreno pismo u kojemu mu blagodari zbog pobijanja postupka haluca, jer su »prolijevali nevinu krv«. Mučnu šutnju koja je nastala u Erec Jisraelu zbog Ahad Haamova pisma prekinuo je Avigdor Hameiri otvorenim pismom Ahadu Haamu. Kako nijedne palestinske novine nisu htjele publikovati pismo Hameirija, morao ga je otštampati u posebnoj broširi »Lev hadaš«. Hameiri se mjestimice i suviše oštro, čak nepravedno i neprilično, okomljuje na Ahada Haama. To je zbog neobično uzbuđene atmosfere u kojoj je pismo pisano.

Povodom sadašnjih krvavih događaja u Palestini, kad se ponoviše arapska zvjerstva nad Židovima od 1921 g., donosimo ovaj dokument, značajan za židovski mentalitet, koji ne zna za prolijevanje ničije krvi napadanjem, ali znade za obranu ugroženog života.

Jerušalajim, 10 hešvana 5683

Gospodine!

U posljednjem broju »Haareca« u kojem si izrekao zahvalnost njegovu uredniku za članak »Na putu našeg naroda«, Ti si bacio klipove pod noge nama, mlađoj generaciji, koja danas isto tako traži svoga Boga kao što si Ga Ti tražio u svojoj mladosti. Tvoje poštovane riječi koje obično čuvamo kao blago u svom srcu mogu ovom prilikom da postanu prepreka svim našim etičkim i duhovnim nastojanjima. I zato smatram svojom dužnošću analizirati osnovno pitanje Tvog pisma da jedamput budemo s njim načistu. To je pitanje danas mnogo spominjane »više etike« u našem stvaranju nove domaje ili pita-

nje »etike proroka« nad kojom Ti toliko strepiš, te njezin problem tek postaje zbog Tvoje strepnje sve komplikovaniji, umjesto da se raščisti.

Moram unaprijed da kažem: ne držim Tvoje gledište pogrešnim, pače štetnim, na temelju nekog kozmopolitsko-internacionalnog naziranja nego baš sa stanovišta etike židovskih proroka.

Vjerujem svetom i bolnom vjerom da taj naš povratak u domaju ima viši cilj nego »osnivanje još jedne malene levantinske države« nakon užasnih muka tokom 2000 godina. Tu našu vjeru moramo objavljivati iza glasa, zajedno s onim mladićima iz Nahalala i En Haroda, koji posred grozničnih močvara pjevaju o dolasku novog čovjeka.

Ali ako Ti misliš, da je Tvoje retorično i banalno pitanje: »Židov i krv — ima li većeg protivurječja na svijetu?!« neboriva zapovijed sinajskog brda, dopusti mi da Ti izjavim: nesamo da sumnjamo u istinitost ovog tumačenja sinajske zapovijedi, nego ga naprosto poričemo. Poričemo ga upravo zato, jer smo na stanovištu proročke etike. Mi koji omalovažavamo i »estetiku«, ako nema u njoj »etike«, mi vjerujemo najsvetijom našom vjerom da je najveće blago čovjeka sigurnost života, a ovu o b r a n i t i najetičnija je naša dužnost u svim prilikama! To smo naučili upravo od proroka, onih proroka, za koje nam veliš da ih hoćemo žrtvovati na žrtvenik jedne talmirenesanse. Nije bilo proroka koji nije držao svetom dužnošću o b r a n i t i čovjeka i narod od neprijatelja. Ni Mojsije koji kaže: »Tek onda kad Ti Bog bude dao mir od neprijatelja — onda čuvaj čitavu ovu nauku (ne ubij!)«, ni Jezaja koji dopušta da se Jerusolim brani sa »sabljom«, a još manje Jeremija koji »skuplja narod na rat« ili Ezekijel koji »neprijatelja pali i vatrom uništava« ne opravdava Tvoje nazore.

Ti, gospodine, zahtijevaš ovu etiku od naših haluca koji u močvarama ginu i sanjaju o novom, ljepšem i mirnijem svijetu!

O tim halucima kažeš Ti, gospodine, da kaljaju svetu zemlju prolijevanjem nevine krvi? Dakle, gospodine, to je — bez obzira nato, da ovo zvuči iz ustiju velikog Židova kao krvna osvada — potpuno falsifikovanje proročke etike! I mi nekoji koji ne držimo etiku proroka posljednjom riječi čovječanstva, jer hoćemo da se ona razvija i usavršava, odlučno prosvjedujemo protiv toga da nam neko u ime proroka ili bilokoga hoće da zabrani jedino, sveto pravo čovjeka: obranu vlastitog života. Nećemo dopustiti da naše stereotipno jadicovanje: »Postali smo stado koje se vodi na klaonicu!« neko uzvisi do etske zapovijedi iz puke galutske čudorednosti. Da, mi razlikujemo židovsko herojstvo od svih drugih herojstava: židovsko herojstvo nije herojstvo n a p a d a n j a, nego o b r a n e; ono se ne glorifikuje kao ideal veličanstvenog ubijanja, nego u m i r a n j a za ideale. Ali od toga ne odstupamo: ako obrana traži prolijevanje krvi — prolijevaćemo krv: i svoju i tuđu. »Židov i krv?«. O, koliko smo krvi prolijevali mi kroz dugi vijek naše povijesti! Iako nije naš ideal psalmista-kralj David, koji je prolijevao krv u svrhu »proširenja državnih granica«, svet je pred nama herojski ideal Makabija koji je do zadnjeg daha b r a n i o Svetište i prolijevao toliko krvi u svojoj obrani koliko je ona iziskivala. Baš je to, gospodine, ono što hoćemo konačno da istrijebimo iz naše galutske duše: onaj kukavičluk koji i jednostavne i jasne riječi proroka krivo shvaća i krivo tumači kako bi svoje pogreške potkrijepio riječima Biblije. Taj mentalitet nam je dao, gospodine, onaj židovski tip koji u svom privatnom životu nije pošten, koji vara, laže i iz egoističkih razloga žrtvuje i svoga Boga — ali u životu naroda odmah spominje »viši moral« čim dolazi u pitanje interes zajednice. Ovog Židova hoćemo istrijebiti iz sebe! I ako smo to postignuli, uvjereni smo

da nas ovdje, u obnovljenoj domaji preporodenog naroda, iznova čeka velika misija koju ćemo ostvarivati. Ne znam da li je ta misija jedna prirodna »bolest« ili je nastala iz mnogo muka i suza kao iskristalizovana svijest? Ja na primjer vjerujem da smo sredstvo višeg logosa, onoga logosa, koji na tom našem malenom planetu po nama čuva i razvija Veliku Tendenciju: vječitu tendenciju dobrote i istine. Ja sam uvjeren da ćemo ispuniti našu zadaću. Ali baš zato moramo slušati zapovijed Boga koji nam je upravo po prorocima zapovijedio obranu pod svaku cijenu.

Ne, gospodine, mi ne proljevamo nevinu krv kad je već proljevamo. I ako Ti nisi imao nijednu riječ prema svijetu onda, kada su napadači proljevali našu nevinu krv, kada je neprijatelj sa svojim podlim najamnicima napadao našu radnu omladinu, onda nemoj među naše heroje sijati duh kukavnosti citatima proroka upravo onda kada oni vrše najživlju zapovijest tih proroka.

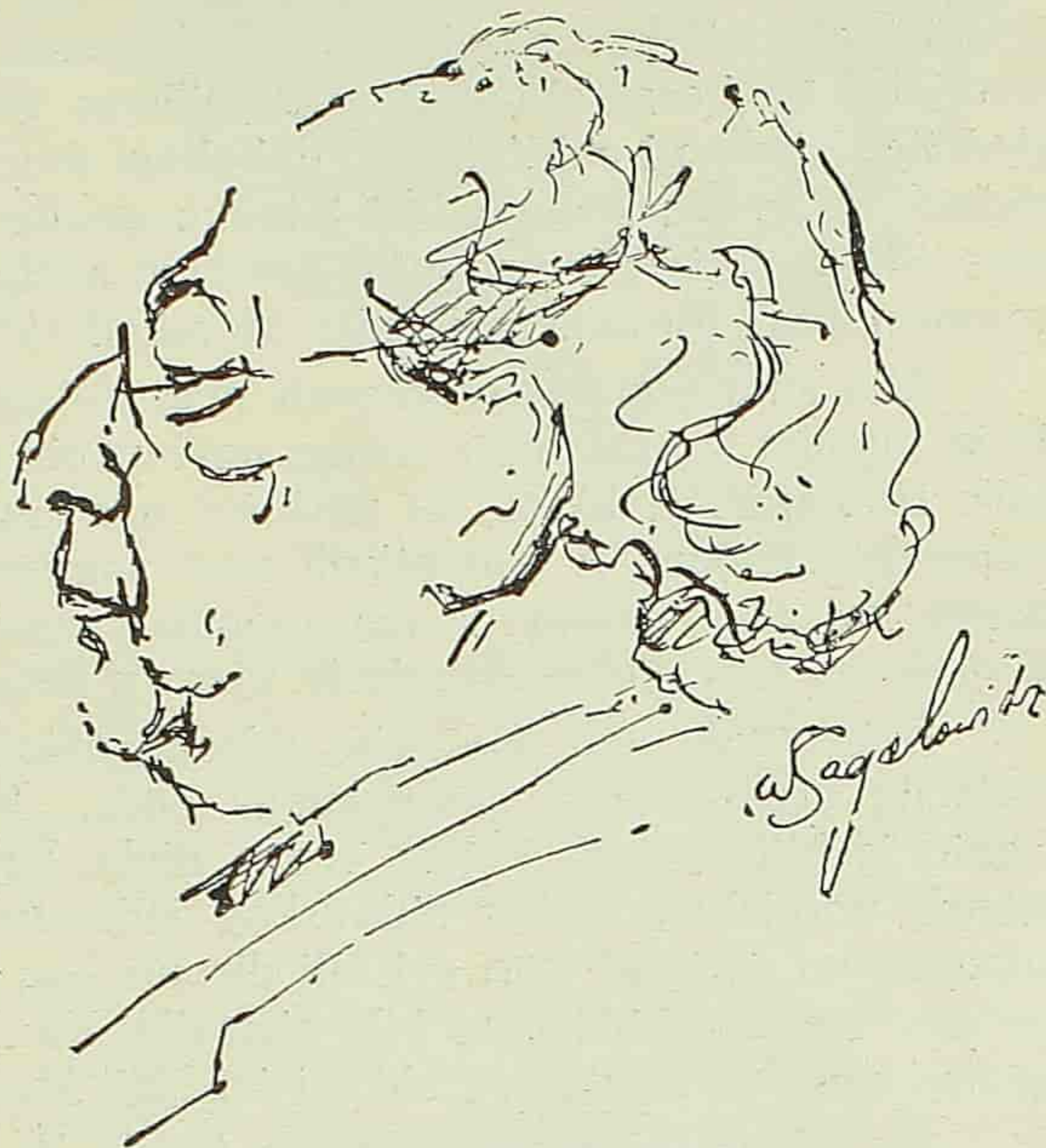
Preveo s madžarskog iz revije »Mult es Jövö« Moše Schweiger

HANS HOCHSINGER: LOUIS MARSHALL

Mjesec dana prije otvorio je council. Jedanaestoga augusta. Time je stao na vrh svoje životne staze. Mjesec dana kasnije, jedanaestoga septembra, zauvijek je zatvorio oči. A da nije ostavio mjesto svoga najvećeg trijumfa: Zürich. Kao da je to još bila posljednja zadaća. Da je ispuni i da ode.

Onoga jedanaestog augusta učinili smo mu krivo. Jer prvi dojam mu nije bio sklon. Poznavali smo ga po onome što se o njemu čulo i čitalo. Stajao je na čelu Jointa kad su za vrijeme najveće krize u Palestini milijuni dolara tekli u Rusiju za krimsku kolonizaciju. Vodio je pregovore za proširenje Jewish agency kroz pet godina i mnogo se puta Weizmann vratio praznih ruku, jer su se Marshallovi zahtjevi činili neizvedivima. Danas znamo da je iza pedanterije zahtjeva stajao jedan od najodličnijih jurista Novoga Svijeta kojemu je bilo mnogo do toga da ustanovi i detalje sporazuma. Onaj koji je surađivao na ustavima američkih država i koji je skoro jedini autor ustava države New York nije htio da bude manje precizan u ustavu židovske agencije.

Četiri dana councila približila su nam i čovjeka. To je potrebno. Ne da bude dosta, nego da upotpuni sliku što je dala čovjekova djela. I u ta četiri dana u Zürichu upoznali smo onoga koga su zvali najpopularnijim Židovom Ujedinjenih Država. Duboko religiozan. Ispunjen vjerom. Iz toga je vrela

LOUIS MARSHALL,
prvi pretsjednik councila proširene
Jewish agency

crpao svoje nepokolebivo shvaćanje za pravdu. Ono shvaćanje koje ga je uvijek vodilo kad je ustao na obranu židovskih prava. Louis Marshall je kroz trideset godina bio priznati vođa američkoga židovstva. Od konca prošloga stoljeća kad su židovske mase počele da se sele u Ameriku. Kad se zajedno s Jacobom Schiffom i Mayerom Sulzbergerom borio protiv tendencije da se židovska imigracija u Ameriku ograniči. Bio je član službene imigracione komisije države New York. Naročito se brinuo za poboljšanje životnih uslova useljenika u njujorškom East-Endu. To je svoje djelovanje proširio i na zemlje iseljivanja. Nakon pogroma u Kišinevu upeo je sve svoje sile da pomogne ruskome židovstvu. Napokon bude osnovan American Jewish Committee čijim pretsjednikom postane nakon Sulzbergerove smrti. Na njegov poticaj prekine Amerika 1908 g. trgovački ugovor s Rusijom poradi progonjenja Židova (među njima i američkih državljana). Za vrijeme rata stvori Marshall najveću židovsku filantropsku organizaciju Joint distribution committee, proizašlu iz četiri manje, uključivo Aje. Svako židovsko dijete na Istoku zna za Joint. Marshall mu je dao snagu i smjer. Zvali su ga »glas i savjest američkoga židovstva«.

Njegova je vjerska predanost i na councilu došla do izražaja. U pregovorima za religisku formulu u ustavu Jewish agency. I koncentrovano u onoj sjednici cionističke polovice koja je postala znamenitom. Po njegovim i po izvodima Sachera, glavnog protivničkog govornika, Marshall je iznio svoje gledište. Iskreno i osjećajno. U dubokom uvjerenju ispravnosti. I onda je starac slušao. Sa svojih sedamdeset i toliko godina imao je mir i ljubav za uvidavnost. Slušao je i kušao shvatiti protivno mišljenje. (Rezultat je bila ona nesretna kompromisna formula koju nije Marshall skrivio).

Ako smo uvodno spomenuli prvi dojam na councilu, treba da istaknemo da je i ličnim kontaktom i svojim postupkom kroz ta četiri dana Marshall dobio naše simpatije. U ušima su nam još odzvanjala zaklinjanja Žabotinskog, opomene Grünbauma. A eno otkrili smo namjesto nepopustljivoga, jednoga Marshalla, koji traži priliku da nam popusti, samo da se omogući sporazum. Ko ga je vidio na tom djelu, uhvatio je vjeru u necionističkog partnera.

Danas tek, nad njegovim odrom, osjećamo u Marshalllovoj lojalnosti na councilu grozničavost posljednjega časa. Kao da je već osjetio dah smrti. I zato je hitio prema koncu svoga djela. Prema onom času kad je uz Weizmanna potpisivao ustav židovskog jedinstva. U onaj čudno svečani četvrti popodneveni sat kad smo svi bili dirnuti kao djeca nad scenom, ali i potreseni, jer smo znali, da slušamo bilo historije. Kad je Weizmann obim rukama obuhvatio njegovu desnicu: i slika i izražaj. Marshall je mogao da zatvori oči.

Za nas je taj gubitak veoma težak. Za njega je rastanak pao u čas najveće sreće. S najvišega se vrha tlo m ne uspinje.

BIOGRAFIJA ALBERTA EINSTEINA

Albert Einstein je rođen 14 marta 1879 g. u Ulmu na Dunavu. Kad mu je bilo pet godina, preselila se njegova obitelj u München. U roditeljskoj su mu se kući jedva držale židovske tradicije. Religiozna se ćud mladića jačala židovskom obukom kod privatnog učitelja Freya. Biblija mu je bila dubok etski doživljaj. U školi je doživio prve ispade antisemitizma. Kao srednjoškolac je vlastitim razmišljanjem našao dokaz za Pitagorin poučak čiju je definiciju znao no bez dokaza. Kad mu je bilo 15 godina, proglasio ga je profesor matematike zrelim za sveučilište.

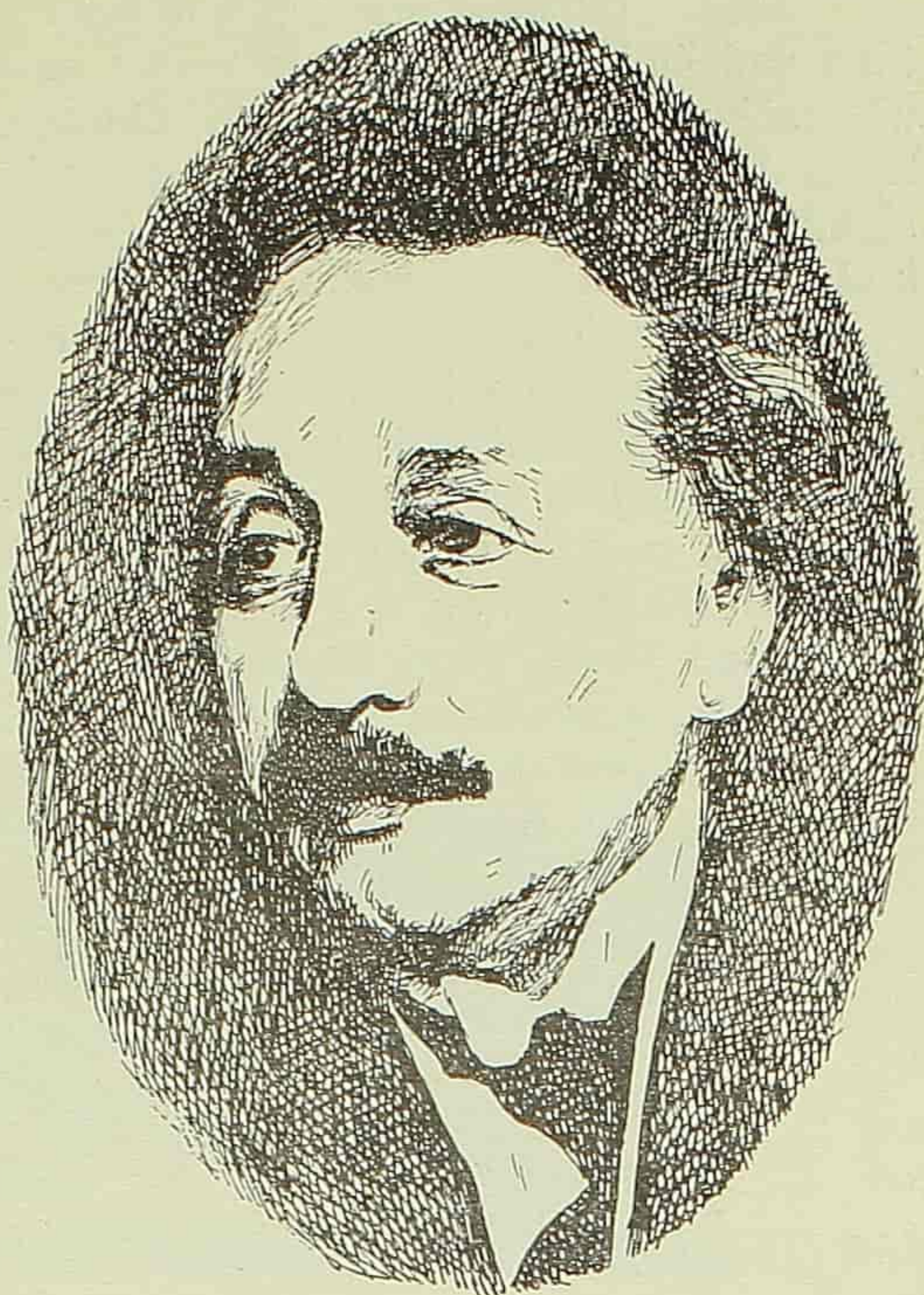
1894 godine preseliše se njegovi roditelji u Italiju. Einstein je pošao u Švajcarsku da uči matematiku na politehnici u Zürichu. No nije bio primljen u taj zavod. Posjećivao je školu kantona Aarau gdje se bavio optikom tjelesa u gibanju ili točnije: isijavanjem tjelesa koja se gibaju relativno prema eteru. U to vrijeme padaju prvi počeci teorije relativiteta.

Mladića je zabrinjavala materijalna budućnost. Studirao je na učiteljskoj školi tehnike u Zürichu od 17 do 21 godine da se pripravi za učiteljski stalež. Ali on nije mogao da dobije mjesto na gimnaziji, jer nije bio švajcarski državljanin. 1901 g. stekao je konačno švajcarsko državljanstvo u gradu Zürichu. Dobio je namještenje kod švajcarskog patentnog ureda gdje je od 1902 g. do 1909 g. bio tehnički vještak.

Usred njegove prakse nastadoše ona klasična djela koja su donosila revoluciju fizikalne nauke: »O stvaranju i promjeni svijetla«, »O tromosti energije«, »Zakon Brownova gibanja«, »Flektrodinamika tjelesa u gibanju« (u ovoj je već raspravi sadržana revolucionarna i osnovna ideja specijalnog relativiteta).

Iza kako mu je ponuđena stolica u Bernu, slijedio je 1909 g. pozivu za izvanrednog profesora teoretske fizike na sveučilište u Zürich. 1911 g. postao je redoviti profesor njemačkog sveučilišta u Pragu. U jeseni 1912 g. povratio se na politehniku u Zürich. U proljeće 1914 g. pozvan je na prusku Akademiju znanosti u Berlin s pravom dociranja na sveučilištu i imenovan direktorom novoosnovanog fizikalnog instituta cara Vilima. Ovdje je dovršio svoje radove o teoriji relativiteta. Teorijom relativiteta postavljena je fizika na posve novi temelj. Bez te bi teorije bila nemoguća najvažnija otkrića naročito na području atomistike.

1921 g. dobio je Einstein Nobelovu nagradu za fiziku. On je i redoviti član amsterdamske Akademije znanosti, profesor sveučilišta u Leydenu, gdje svake

PROF. ALBERT EINSTEIN

slavio je ove godine 50 godišnjicu života

godine drži niz predavanja, zatim začasni i dopisni član gotovo svih Akademija znanosti na svijetu.

Albert Einstein učestvuje u svim duhovnim pozitivnim političkim pokretima sadašnjice. Stekao si je velike zasluge za jačanje veza u međunarodnom učenjačkom svijetu poslije rata. On svagdje kaže svoju odlučnu riječ gdje god treba da se brani bespravni pojedinac ili zajednica, gdje god treba da se zaštiti slabiji kome se nanosi nepravda. On je član »Komiteja za duhovnu suradnju« kod Društva naroda. Neko je vrijeme pretsjedao ovom Komiteju.

Einstein je pored svega svijestan Židov. Sva njegova svjetska slava, sva besprimjerna hvala kojom ga još za života obasiplje ljudstvo nije mogla da mu izbriše židovstvo iz osjećaja. Veliki taj učenjak, čije je ime danas među prvim prvacima svijeta, pripravno se odaziva kadgod ustreba da što učini za cionistički pokret. Govorio je i na svečanom otvorenju prvoga councila proširene Jewish agency u Zürichu. Ondje su ga toliko aklamirali, da se činilo e je on već veliki genij historije a ne živ čovjek u šestom deceniju svojega života. Da, njegov mu je narod veoma zahvalan za suradnju pri renesansnom pokretu židovstva. Treba li spominjati institut njegova imena na hebrejskom sveučilištu u Jerusolimu ili šumu što mu je u Erec Jisraelu podižu njemački Židovi?

Einstein pripada među one velikane čovječanstva čiju su vrijednost još za života spoznali, da ih slave nadljudskom veličajnošću.

HAJIM NAHMAN BJALIK: PJESMA

*Noć. Tišina struji tajne.
Čitav svemir mukom muči,
Samo iza starog mlina
Potok neprestance huči.*

*Sve je gušća noćna tmina,
Po njoj svud se sjene gone ...
Tiho u to crno more
Zvijezda za zvijezdom tone.*

*I dok čitav svemir šuti,
Srce mi je budno, zbori.
Osjećam gdje bistar vrutak
U njem šumi i žubori.*

*Veli meni srce tajom:
»Što si snivo, doć će, sine!
Vjeruj — nije jošte pala
Tvoja zvijezda sa visine.*

*Ona stoji čvrsto, blista
Na svom mjestu svijetlom sjajnim;
Digni oči — gle je tamo
Gdje te tješi migom tajnim ...«*

*I dok čitav svemir šuti,
Gledam zvijezdu što mi sije;
Samo jedan svijet imadem
Što se u mom srcu krije.*

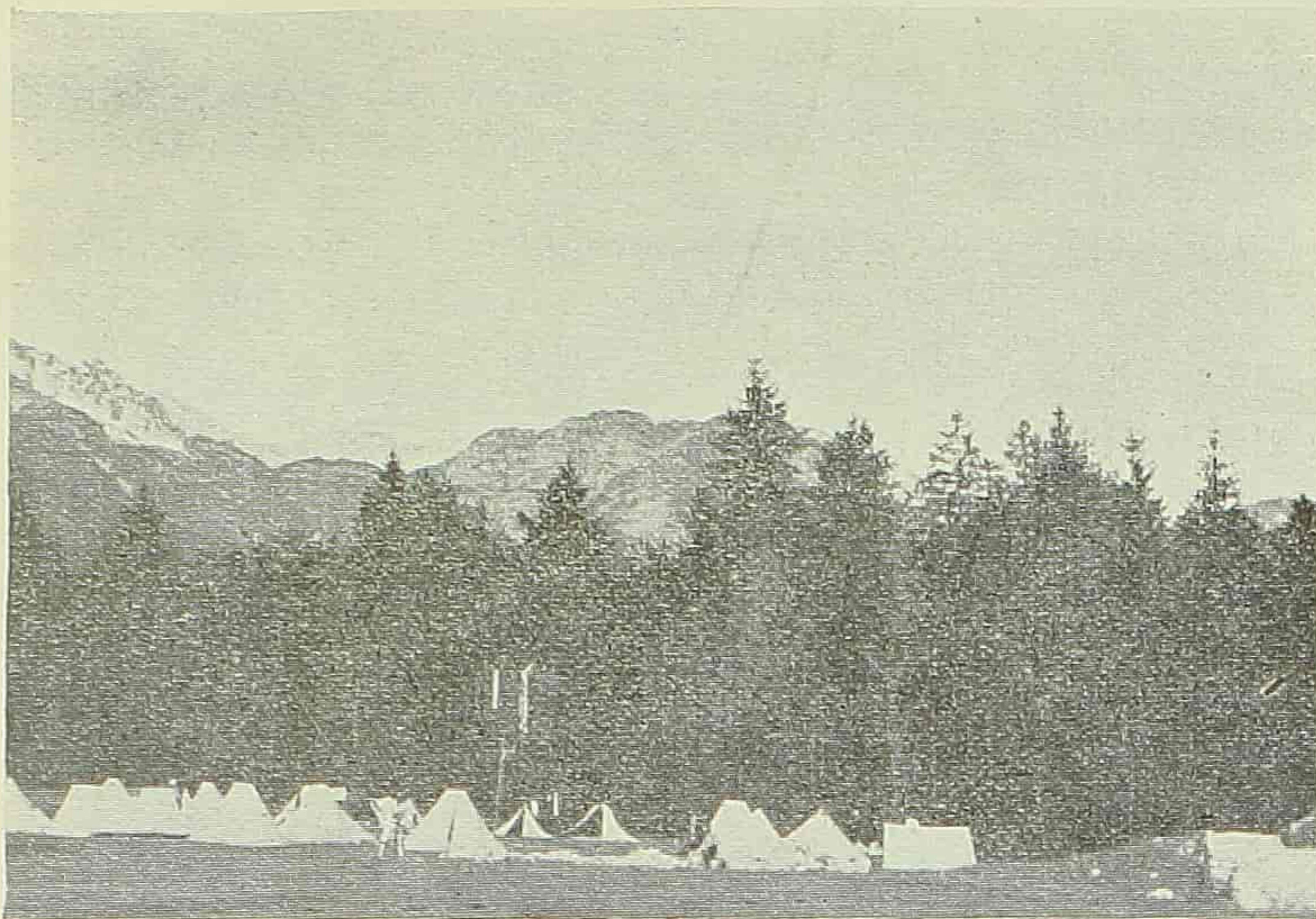
Preveo s hebrejskog Cvi Rothmüller

LEON GERŠKOVIĆ: MAHANE NA BOHINJU

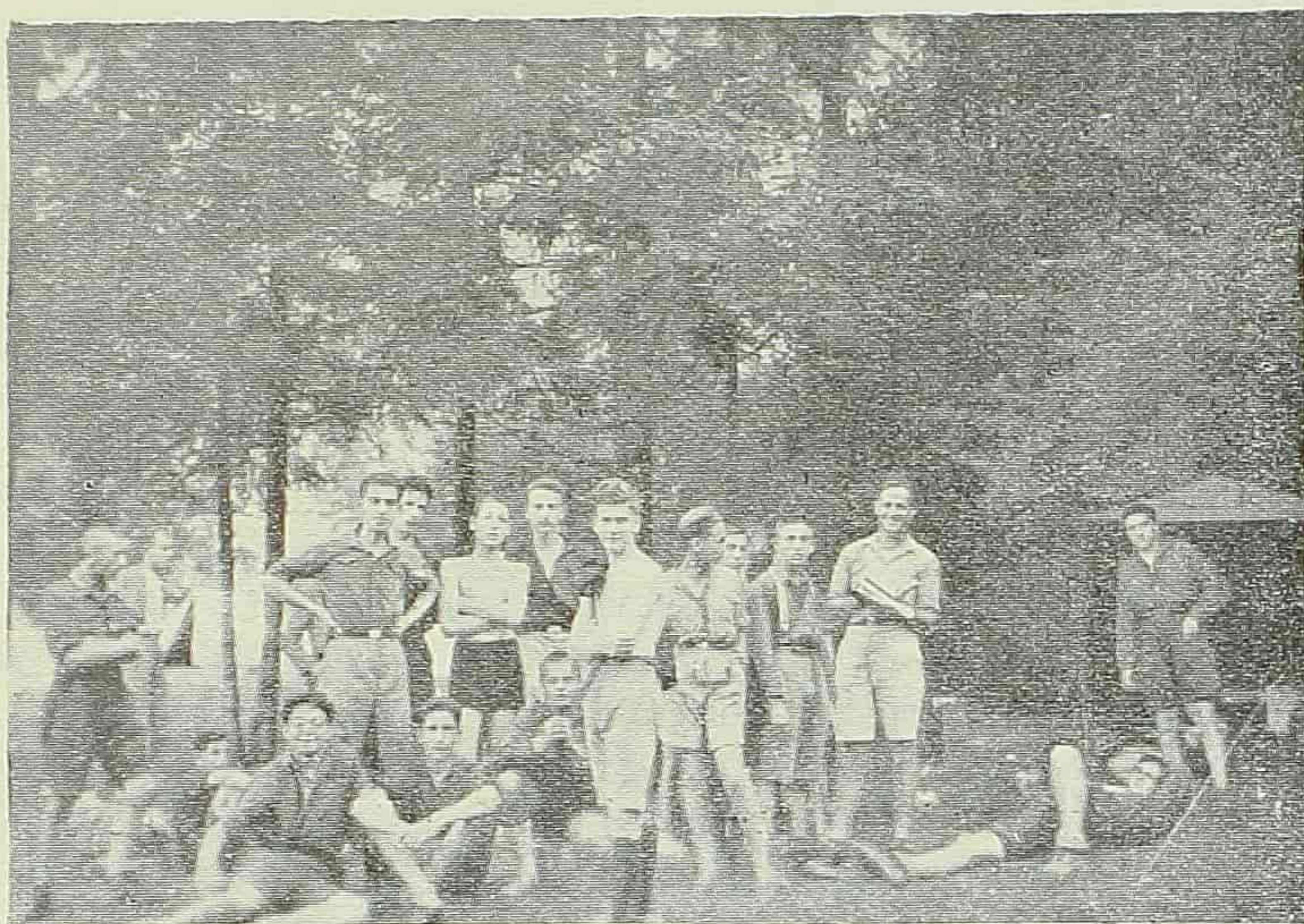
Ovogodišnji mahane Šzou na Bohinjskom jezeru trajao je od 25 VII do 10 VIII. Posjetilo ga je oko 100 učesnika.

I Uspomene

Kao nešto tajnovito, što se odvaja od našeg svakodnevnog života, živi u meni uspomena na ovogodišnji mahane. Ona stvara u meni drugoga čovjeka

MAHANESKI ŠATORI

GRUPA UČESNIKA MAHANEA

kada me sjeti na sve ono što se tamo desilo. Bila je u prve dane iza mahanea tako jaka, da se nikako nisam mogao snaći u svakodnevnom životu. Mahane me učinio drugim. Teško je odrediti bit onoga što na nas tako djeluje. Sve mi

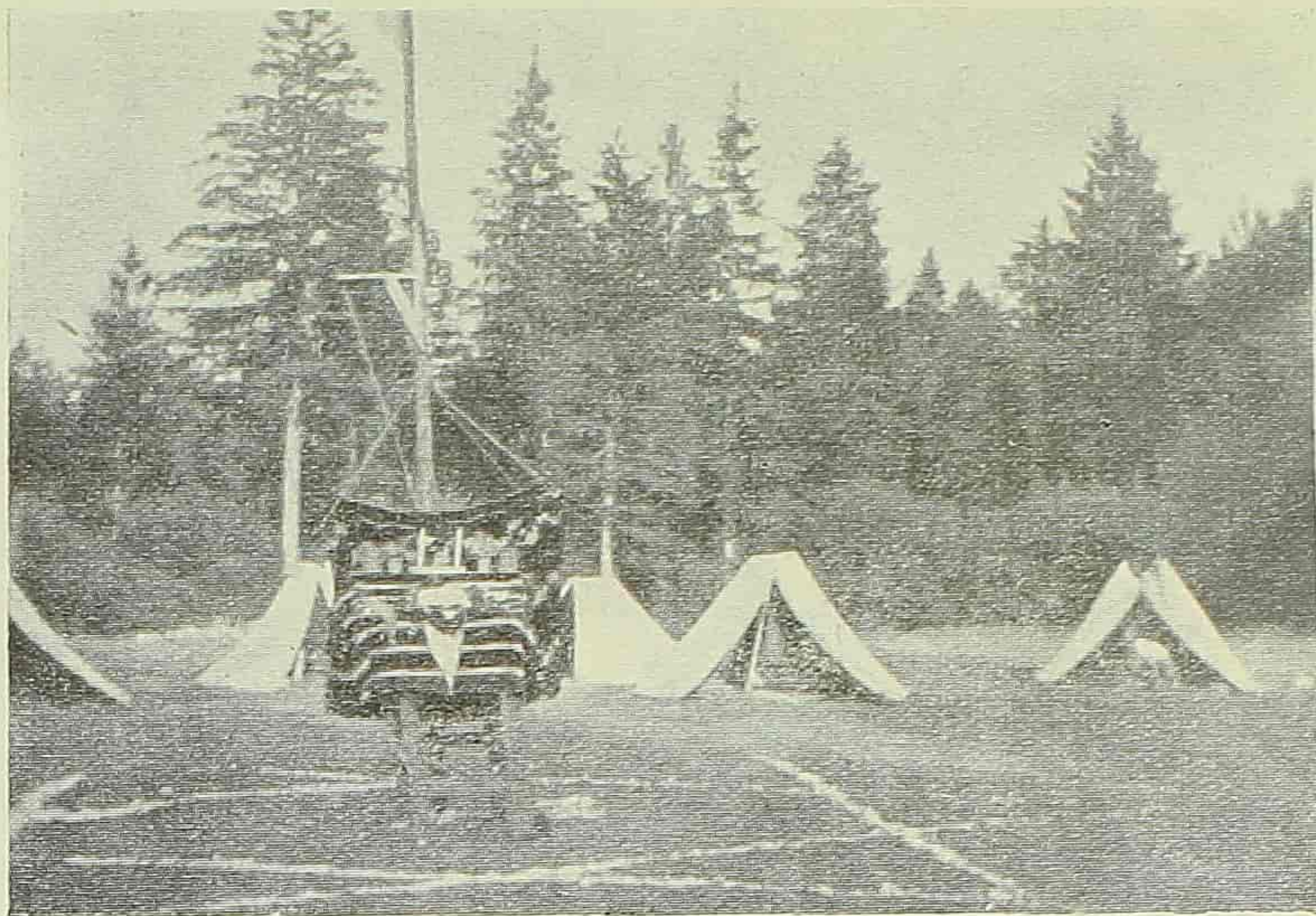

se čini nekako neodređeno. Nešto što se ne može uporediti s drugim doživljajima u životu. Mislim da tomu najviše prinosi osjećaj slobode. Ta sloboda je ono što djeluje na nas tako snažno. Zato teško i osjećamo pritisak koji vlada kotkuće.

Jedan prijatelj, koji dosad nije bio toliko aktivan, rekao mi je na mahaneu da kani poći u Erec. Razmišljao sam, odakle mu ta misao, jer se na mahaneu gotovo nije ni govorilo o hahšari i halucijutu. Sigurno je na nj najviše djelovala mahaneska sloboda. Tamo nije mislio ni na kakve zapreke koje mu se stavljaju u životu. On je htio.

★

Na mahaneu smo stvarali planove i razgovarali o saveznim prilikama. Iz svake se naše riječi vidjelo da hoćemo poletnije raditi za pokret. Samo ne smije u nama da nestane onoga tračka osjećaja slobode koji nam je ostao od mahanea. Moramo kraj sve trijeznosti posmatranja da ostanemo mladi. Uvijek i svagdje moramo nastojati da budemo »mahaneski«. Glavno je da u nama

OLTAR NA MAHANEU

živi težnja za slobodom. Makar se sav život borili za nju, mi je hoćemo i vjerujemo da ćemo je postići. Ako ne za sebe, a ono za druge. Ali mi ćemo se boriti za nju!

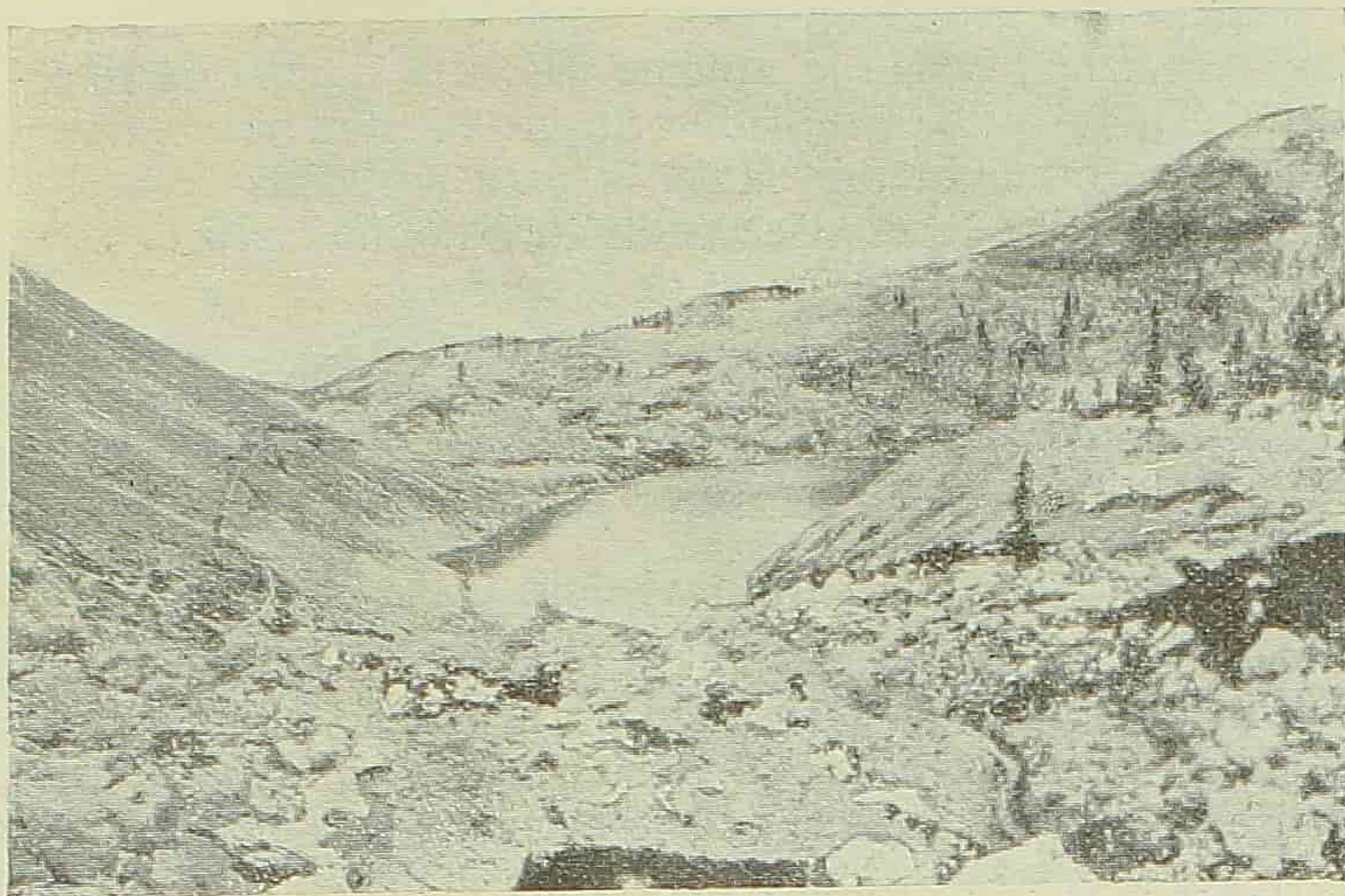
II Spoznaje

Svi smo mi došli na mahane s nekim neodređenim čuvstvom. Novo vodstvo. Ljudi koje niko pravo ne pozna. A mnogi su se bojali i novotarija koje je donijelo novo vodstvo. Bilo je zbog toga i mnogo bura i apelacija. Ali uzalud. Riječ je vodstva bila odlučna. Vidjelo se da je ruka čvrsta i da se mora pokoravati. Tako je uveden red i pretstavljeno vodstvo. Nepovjerenja je nestalo. Život se počeo lijepo razvijati. I to onaj pravi omladinski život. Nestalo je prepreka i razlika. Svaki je osjećao, da je ovaj mahane, ako ne uspjeliji — a ono sigurno jednako uspio kao i prijašnji. Time smo dokazali da u nas ima i te koliko životne snage. Snage i volje raditi za naš pokret.

★

Svaki mahane mora imati naročiti karakter i donijeti nove spoznaje. I ovaj mahane donio nam je nove spoznaje. Spoznali smo na sihama da se u nas

kulturno veoma malo radi, da se vrlo slabo poznaju cionistički predmeti. Zato treba u ovoj godini nastojati da se omladina cionistički što više naobrazi. Ta je naobrazba na dosta niskom stepenu, pa se na mahaneu nije moglo ni o jednom pitanju dublje razgovarati. U dodiru sa šomerima iz Wiena uvidjeli smo koliko nam je potreban hebrejski jezik u životu. Mnogo bismo se jače bili s njima povezali, da smo znali hebrejski. Kada možemo s nekim razgovarati hebrejski, odmah nam se čini bliži. Taj nas jezik spaja i po njemu možemo osjetiti jednovitost našega pokreta.

MAHANESKO IZLETIŠTE: TRIGLAVSKO JEZERO

Samuel Romano ubacio je na jednoj logorskoj vatri krilaticu: mi moramo da postanemo »jevrejo-centrični«. To je bilo nakon debate da li da postanemo galuto- ili palestino-centrični. Ovo rješenje najbolje odgovara stvari i stanju. Mi, pokret, koji hoćemo da budemo zalede Palestine a čijeg je rada glavni sadržaj cionistička odgoja, ne možemo da budemo drugo nego »jevrejo-centrični«. Znači: mi moramo da upijamo sve duhovne vrednote našega naroda. Moramo da upoznamo njegovu prošlost tako, da se u nju uživimo, da proosjetimo sve njegovo biće. Kada upoznamo svaki titraj života našega naroda, onda ćemo tek pravo moći da osjetimo najveću njegovu težnju: težnju za Cijonom. A za njezino ostvarenje hoćemo da živimo i da radimo!

PJESNIK: MALENA PJESMICA

*Ti si tako zlatna
kad me okom plavim neizmjereno voliš.
Ti si tako slatka
kad me usnom vrelom poljubaca moliš.*

*Djevojčice mala,
ti seoska nježna i priprosta vilo!
Što bih ja siromah,
kada tebe ne bi na tom svijetu bilo? ...*

MARTIN BUBER: HASIDSKE LEGENDE

Iz knjige »Der grosse Maggid und seine Nachfolge«
Jakov Jichak iz Lublina.

Protivnik

Rabi Moše Teitelbaum bio je od svojih mladih dana protivnik hasidske nauke, jer mu se činila krivovjernom i neobuzdanom bludnjom. Jednoć je on boravio u gostima kod svojega prijatelja rabi Josefa Ašera koji je poput njega bio protivnik hasidizma. U ono je vrijeme izišao iz štampe molitvenik velikoga učitelja Lurije čija je nauka prethodila hasidskoj. Kad je molitvenik donešen pred oba prijatelja, otme ga rabi Moše iz ruku poslužnika i baci svom žestinom na zemlju. No rabi Josef Ašer podiže molitvenik i reče: »Ta ipak je to molitvenik! Nijesi dobro učinio što si ga prezreo!«

Kad su Jakovu Jichaku iz Lublina pripovjedili ovaj slučaj, on je rekao: »Rabi Moše postaće hasid, no rabi Josef Ašer ostaće dovijeka protivnik hasidizma. Onaj koji je vatren protivnik lako će se i za Baga zagrijati, no onome je, čija je otpornost hladana, svaki put zatvoren.« I uistinu se tako zbilo.

Propovjednik

Neki znameniti propovjednik koji je putovao od mjesta do mjesta propovijedao je jednoć u jednome gradu kad se nenadano pročulo da je u mjesto došao rabi Jakov Jichak iz Lublina. Duskora ostaviše svi slušaoci propovjednika te pođoše pozdraviti cadika. Kad je propovjednik opazio, da je osamljen, pođe oklijevajući u onu kuću kamo se svratio lublinski rabi. Ovdje je bio gotovo čitav stol prekriven novčanim darovima što su ih donijeli slušatelji cadiku. Propovjednik upita rabija: »Kako se to može desiti da ja nisam u nekoliko dana što ovdje propovijedam dobio ni prebijene pare dok ste vi u cigli sat sakupili gotovo čitav imetak?« Rabi Jakov Jichak mu odgovori: »Uzrok će ležati sigurno u tome, što svaki čovjek pobuđuje u tuđim srcima vlastite žudnje: ja preziranje novca, vi lakomost za novcem.«

CVI ROTHMÜLLER: LJUBAV U 1925

*Sjećaš li se pjesme koju tepah tebi:
Da si moja vjera, put i moja snaga.
Na oltaru svetom, što ga sazdah sebi,
Sja se tvoja slika u čistoći, draga!*

*Ti si od početka bila idol meni,
Visok, svet, što traži čistog poštovanja.
Nikad ti ne pridjoh ko muškarac ženi —
Bijah smjerni vjernik što se boštvu klanja.*

*Zato su ti drugi prilazili smjelo:
Tražili i našli u tebi su ženu.
Grlili su vruće tvoje tijelo vrelo
Dok sam ja poštivo tvoju čistu sjenu...*

Würzburg, u oktobru 1925

FEUILLETON

PALESTINSKI PREGLED

ZNAČENJE ARAPSKOG NAPADAJA

Prenosimo iz berlinske »Jüdische Rundschau« ovaj stvarni prikaz jednog Palestineca o uzrocima i prirodi arapskih napadaja na Židove u Palestini. Iako ima najrazličnijih subjektivnih naziranja o uzrocima palestinskog pokolja ipak se u jednoj spoznaji podudaraju tako reći sva mišljenja: to je jasna spoznaja o krivnji palestinske administracije koja je svojom nespremnosti i pasivnošću omogućila arapske ispade. Ovaj članak također utvrđuje to mišljenje.

U prvom redu nema nikakva dokaza za to da su Arapi udesili pripremani i organizirani nacionalni ustanak. Kogod je kronološki slijedio događaje, mogao je jasno spoznati kako su pojedini stadiji bili posve nesuvisli i različitog značaja.

1. Prvi je stadij bio lokalno ograničen na Jerusolim i imao značaj muslimanske religiozne akcije u vezi sa Zidinom naricanja. Ovu je akciju očito poveo Veliki muftija u Jerusolimu u toj formi da je u Jerusolim pozvao beduine iz okolnih sela kako bi ovi »branili« Omarovu mošeju i Zidinu naricanja odnosno napali Židove. Čini se da ova akcija nije imala nikakve dalje aluzije.

2. No ima i vjerojatna sumnja, da su Muftija i njegova okolina imali posve drukčije misli na umu. Čovjek se mora zamisliti u pojavu da su se palestinska krvoprolića desila istodobno s konstituiranjem Jewish agency. U prošlim godinama kad su mnogi zvanični cionistički vodje i vladini zastupnici isticali mirno stanje i povoljne arapsko-židovske odnose dobro se znalo u izvjesnim upućenim krugovima da je ovakvo prikazivanje stanja krivo. Arapi su držali da je cionistički pokret slab i neznan. Zbog toga su mirovali. U času kad se pokazalo intenzivno jačanje i konsolidiranje pokreta Arapi su promijenili svoje držanje. Arapi nisu mnogo vjerovali u ostvarenje Jewish agency — baš toliko koliko i Jichak Grünbaum. Zato je na njih zasjedanje Agency moralo učiniti snažan dojam. Dakako, da ovako nije rezonirao »arapski narod« u Palestini. Jačanje cionizma moglo je uplašiti eventualno Muftiju i još neke političke vodje palestinskih Arapa. Nesumnjivo je bila njihova namjera ovim napadajima pomalo uzdrmati i paralizirati uticaj nove i moćne židovske instance. Htjedoše valjda i »poplašiti« necioniste čije se uvjerenje o potrebi obnove Palesti-

ne vazda prikazivalo prilično nepostojanim i slabim.

3. Značajno je da akcija nije inscenirana uz geslo pobijanja Balfourove deklaracije i cionizma. Akcija se u Jerusolimu pripremila na temelju religioznog apela na beduine. To je dokaz kako Arapski vodje nikako ne mogu da pobune svoj narod ako im prikazuju opasnost cionizma kao takvog. Dje luje dakle jedino religiozni momenat (Zidina naricanja, Omarova mošeja itd.). Iako su eto jerusolimski ispadi bili reakcija na konstituiranje Agency, moralo ih se propagirati u religioznom vidu.

4. Ovo shvaćanje potvrđuju mnoge činjenice. Koliko je poznato, nije bilo u zemlji stvarnih demonstracija protiv cionizma, Balfourove deklaracije ili Jewish agency. Protest protiv Balfourove deklaracije u brzozjavu Muftije engleskoj vladi došao je kasno i pojedinačno. Židovima su skloni Arapi opetovano izjavljivali da arapsko seljaštvo Palestine ni ne zna za Balfourovu deklaraciju, Agency itd. Tek bilokakvo religiozno pitanje može odmah da pobuni cio narod. Značajna je za stanje događaja prvih dvaju dana utvrđena scena da je neki ugledni Arapin u Tel Avivu stupao sa svojom obitelji Karmelskom ulicom držeći u podignutoj ruci veliki krst, kako bi time izrazio, da kao kršćanski Arapin ne učestvuje u svadji između muslimana i Židova.

5. Prema različnim vijestima sastojao se drugi stadij napadaja u tom, što su Arapi iz nekih centara (Nablus, Hebron, Tulkerem, Bejsan) namjeravali poteći u Jerusolim upomoć svojoj navodno ugroženoj i od Židova napadnutoj braći. Među Arapima širile su se vijesti da su Židovi u Jerusolimu ubijali na stotine Arapa. Vlada je zapriječila nadiranje Arapa u Jerusolim. Pritom je došlo do sukoba. Ni ovom prilikom se nije moglo steći uvjerenje, da se radi o organiziranom arapskom pokretu.

6. Kad se zapriječilo pritanje Arapa u Jerusolim, još uvijek nije došlo do ispada koji bi nas mogli uvjeriti da ima na veliko zasnovana arapska pobuna. Čini se da su Arapi, jer nisu mogli nagrnuti u Jerusolim, u pojedinim mjestima učinili napadaje da tako dadu oduška svom bijesu.

7. Odatle jasno proizlazi, da se čitava arapska akcija beznadno završila mnoštvom pojedinačnih akcija ubojica i pljačkaša. Nigdje se nisu pokazivali znaci organiziranog političkog vodstva. U samoj Jafi bilo je jakih arapskih struja koje su nastojale za-

priječiti sukobe i uspostaviti normalno stanje. Nije se konstatiralo da su beduini u većim množinama nagruli u Jafu. Hajfa je dulje uzdržala mir od Jafe. Hajfanski su nemiri poglavito prouzročeni hordama iz okolice Nazareta. U Tiberijasu je bio uspostavljen kroz nekoliko dana čak zajednički arapsko-židovski komitej za obranu grada od nemira. One velike židovske kolonije za koje se zna da imaju jaku samoobranu nisu bile mnogo napadane. Gotovo svi napadaji bili su usredsređeni na manjim, eksponiranim i usamljenim mjestima čija je slaba mogućnost obrane bila notorna i na mjestima starog jišuva (Hebron i Safed) gdje se također računalo na slab otpor.

Arapske grupe koje su učestvovala u nemirima od 1921 g. nisu ovaj put bile aktivne. Abu Kišik, vođa svojedobnog napadača na Petah Tikvu, poručio je da će ostati vjeran svojoj zakletvi iz 1921 g. On je po svojim ljudima dao izolirane židovske grupe sklanjati na sigurna mjesta, pobrinuo se za čuvanje ostavljenih povrtnjaka, opskrbio Petah Tikvu povrćem i slao darove bolnicama. Slične se vijesti javljaju iz različitih krajeva zemlje. Anglo palestine company u Jafi pohodili su često arapski uglednici koji su izrazili svoje žaljenje zbog krvoprolića i obećali pacifistički djelovati na narod. Karakterističan je prikaz »Haareca« od 2 IX o. g. u kojem se opisuje kako su ponovno otvorene židovske radnje, a Arapi su tom prilikom Židove pozdravili radosno i srdačno. Posve je krivo, ako se u ovim stvarima nazire dvomislenost ili lukavost. Ima u tom velik dio iskrenosti — ali i osjećaja slabosti, gospodarske ovisnosti itd.

8. Dogadaji u Hebronu i Safedu očit pokazuju, da se i ondje radilo o djelovanju religioznog spora oko Židovske naricanja, jer su inače Arapi bili u dobrim odnosima sa starim jišuvom. Može se uglavnom postaviti ova bilanca događaja: osim prvog sukoba u Jerusolimu nisu napadnute one pozicije novog jišuva koje su se mogle iole da obrane; najveći dio računa otpada na stari jišuv u Safedu i Hebronu; pljačkanje je oštetilo kolonizaciju u relativno ograničenom opsegu.

9. Opravdano je uvjerenje da su svi ti događaji pokazali vrlo veliku slabost Arapa u Palestini. Uzme li se, da je sve ono što se desilo maksimum arapske moći u Palestini — naime organiziranje napadača na Židove u Palestini kroz 8 dana uz izričitu pasivnost vlade i vojske te uz javno razoružavanje Židova po vladi — i uzme

li se, da su Arapi dignuli anticionističku pobunu u čitavoj zemlji, tada se mora uvidjeti da su Arapi ovu mogućnost neuporedivo slabije iskoristili negoli su mogli i da su njihova nedjela daleko manja negoli smo ih očekivali za takav moment ispada mi koji smo već godinama računali s mogućnošću takvih događaja. Iz toga slijedi da nas ne treba strašiti palestinski arapski nacionalni pokret. One instancije koje bi htjele organizirati narodnu bunu ne nailaze na odjek u pučanstvu koje se može lako da zaslijepi i uzbuni tek vjerskim bajkama. Vidjelo se da nemiri nisu istodobno nastali po čitavoj zemlji, nego su se valovito širili tako, da je u gradovima kao Jafi, Hajfi, Tiberijasu ostalo 2—4 dana vremena za pripremu samoobrane. Sve se na koncu razdijelilo u anarhističke pojedinačne akcije koje se ne mogu mjeriti političkim nego kriminalnim mjerilima.

10. U vezi s time zaslužuje naročitu pažnju držanje Lukea, glavnog sekretara palestinske uprave i zamjenika Vrhovnog komesara. On je javno naredio razoružavanje Židova na temelju zahtjeva arapskih prvaka koji su se prijetili da će u cijeloj zemlji nastati pokolji Židova, ako im se ne bude oduzelo oružje. Luke koji je te ljude morao uapsiti kao veleizdajnike tako se poplašio od njihove prijetnje, da je odmah zapovijedio razoružavanje Židova uključivši ovamo i britansko-židovske oficire i vojnike. Prema njegovim je riječima ova mjera bila »u interesu i za zaštitu Židova«. Cio dalji tok događaja pokazao je jasno da je Luke počinio golemu pogrešku.

Proklamacija Vrhovnog komesara također pokazuje da ni on ne računa s jakim arapskim pokretom. Budući da sam Vrhovni komesar ne drži arapski pokret toliko jakim, da bi bio opasan za vladinu poziciju i očuvanje reda u zemlji uopće, nije ni Luke imao pravi razlog za razoružavanje Židova. Zbog toga je opravdano mišljenje da je Luke imao neke naročite razloge prikazati u očima vlade arapski pokret neograničeno jakim. Svakako se samo po sebi razumije da i sada naknadno Luke nastoji arapski pokret prikazati što opasnijim kako bi bila što manja njegova blamaža.

11. Proizlazi ovaj zaključak: slični ispadi mogu se za budućnost spriječiti osiguranim javnom sigurnošću i obranom. Ovaj put je kriva događajima nespremnost vlade. Jaka palestinska administracija lako može da zaštiti zemlju od pljačkaških horda. Opasno je i posve krivo da se ti događaji posmatraju kroz prizmu »političkih opasnosti«.

Geologijsko podrijetlo i mineralije

Palestina, Transjordanija i Sirija istoga su geologijskog postanka i sastava tla. Glavna je značajka toga područja kredna formacija (mezozoikum). Od ostalih mezozojskih formacija (trias i jura) nalazimo tek tragove, ponajviše u gorju Hermona i Libanona. Paleozojsko je doba zastupano samo na jugoistočnom rubu Mrtvog Mora, i to prakamenjem ((granit, gnajs, porfir).

Najstarija je kredna taložina u Palestini nubijski pješčenjak koji dolazi ponajviše na istočnom rubu Mrtvog Mora, kod Amana u Transjordaciji, a uporedo se s hedžaskom željeznicom proteže do pustinje Nefud. U Libanonu se donje naslage nubijskog pješčenjaka odlikuju nalazištima kamenog ugljena, a u gornjim slojevima obiluju fosilnim školjkama. Od kamenja gornje kredne formacije (cenoman, turon i senon) ističu se vapnenci (kalcijski karbonati: kalcit, aragonit, mramor), lapori i dolomit (magnezisko-kalcijski karbonat). Iz tog je kamenja sastavljeno gotovo sve palestinsko gorje, a šarenilo naslaga potječe od željeznih, kromnih i fosfornih spojeva. Kako slojevi obiluju fosilima, to se zaključuje, da je sva zemlja nekoć bila pokrivena morem, a regresijom mora istaložiše se u mezozoikumu kredne naslage. Na sjeveru od Emek Jezreela imade gorje mrče lice nego na jugu. To potječe od bazalta koji je nastao erupcijom vulkana pri kraju kredne periode (u gorju Hermona i Libanona). Najmladim geologijskim periodima (diluvij i aluvij) pripada primorje uz Sredozemno More. To su pješćane naslage bijele, žute ili crvene boje.

Palestina i Transjordanija nisu bile uvijek odijeljene dolinom Jordana. Ta je dolina nastala vulkanskom djelatnošću krajem tercijara čiji se tragovi zapažaju u Emek Jezreelu te u gorju Haurana, Hermona i Libanona. — Značajno je za obalu uz Sredozemno more, da se u nje zapazilo sekularno izdizanje, koje pridiže na površinu podmorske stijene i pećine. Ova pojava (nepogodna plovidbi) iziskuje posebno izgrađivanje pristaništa (Hajfa, Jafa).

Odgovarajući krednoj formaciji nalazimo u Palestini one minerale koji su se staložili u mezozoikumu. Građevni materijal pružaju vapnenci i bazalti. Kod Bet Zakura (k jugu od Betlehema) dobiva se mramor, fine kakvoće. Crni vapnenac (iz Nebi Muse, istočno od Mrtvog Mora) upotrebljava se za posude i statuete svetaca te za izrađivanje najrazličitijih spomen-predmeta na Svetu Zemlju. Palestina je siromašna raz-

ličitim korisnim kovinama a naročito dragim kovinama.

Klima

Palestina pripada uglavnom području t. zv. suptropske sredozemske klime koju označuju dva oprečna godišnja doba: vruće beskišno ljeto i umjerenom hladna kišovita zima. Postoje velike toplotne razlike između dana i noći, brdskih i dolinskih krajeva. No u pojedinim se predjelima klima još specijalno oblikuje prema nadmorskoj visini, udaljenosti od mora i oblicima tla. Tako vlada na pr. u primorju blaga i jednolična sredozemska klima, dok u gorskim lancima Hermona i Libanona ima vječni snijeg, a jordansko područje nosi gotovo tropska obilježja.

Točnije se razlikuju u Palestini tri klimatska područja, i to:

1. Primorje s blagom i jednoličnom sredozemskom klimom. Direktni utjecaj mora ublažuje dnevne i godišnje opreke temperature.

2. Pobrđe s obje strane Jordana imade sve značajke kontinentalne klime: oštre temperaturne razlike dana i noći, ljeta i zime. O podne u ljetu znadu zapadni vjetrovi sa Sredozemnog Mora da ublaže omaru, no hlad nastupa tek iza zapada sunca.

3. Dolina Jordana se uleknula kao udolina između dva visočja, izvan utjecaja morskih vjetrova. Ovdje su gotovo tropske klimske prilike.

Glavni je regulator palestinske klime Sredozemno More. Odanle dolaze studeni i topli vjetrovi, kiše i snijeg. — Oborine dijele godinu u dva perioda: ljetno ili sušno doba (od maja do oktobra) i zimsko ili kišno doba (od novembra do aprila).

Početak maja započinje ljeto, a jaka žega obuzme svu zemlju. Sjeverni i sjeverozapadni vjetrovi s mora ublažuju omaru. Zbog vrućine uvene cvijeće i trava na pašnjacima. — U oktobru počinju duvati s mora vlažni zapadni vjetrovi koji su kišonosni. Rana kiša (hebr. jore) omogućuje obrađivanje zemlje. Kasna kiša (hebr. malkoš) pada od decembra do februara. Od ove se kiše pune vadi, cisterne, bunari da se opskrbe vodom za beskišni period. Početkom aprila nastupa prekrasno proljetno doba kad započinju prve žetve, a u zemlju dolazi najviše turista. U cijelom kišnom periodu imade poprečno 60 kišnih dana.

Naročita je značajka palestinskog podneblja kristalna prozirnost uzduha. Krajine su tako svježije i jasne, da se veliki razmaci pričinjaju neznatnim udaljenostima. Zato su u Palestini neobično lijepi i zorni vidici.

Pavao Wertheim

CIONISTIČKI PREGLED

XVI CIONISTIČKI KONGRES

Neka mi bude dopušteno da izuzetno počnem s ličnim momentima da podem s tačke svoje osobe. Uobražavam si da mi je to dopuštenje dano, pa bih eto najprije da kažem da se nekim slučajem desilo da sam od dva puta što sam bio na kongresu prvi puta bio na 13 kongresu u Karlovim Varima 1923 g. a drugi puta na 15 kongresu u Zürichu. Trinaesti kongres bio je prvi koji se bavio pitanjem proširenja Jewish agency, a šesnaesti kongres priveo je ovo proširenje u djelo. Ova igra slučajnosti čini, da mi se uz spominjanje kongresa javlja od različitih tačaka sa borbi i rasprava kongresnih prvenstveno ovaj predmet o principu i organizovanju naše saradnje s necionistima. S pravom se može da kaže da je posljednji šestgodišnji period cionizma bio okarakterisan borbom i radom oko ovoga problema. Sad je nakon 16 kongresa nadošao period velikog okupljanja židovstva uz cionističku srčiku. Sad nema više problema - trebamo li da uvodimo »necioniste« u Jewish agency ili ne, nego se radi o efektuiranju, plodonosnom izvršivanju saradnje. Ma da velik dio ortodoksnog židovstva (Agudas jisroel) nije stupio u Jewish agency, možemo sa puno prava da ustvrdimo da je Erec Jisrael, osvježen i oživljen idejom i radom cionističke manjine, srušio goleme barijere između različitih židovskih česti, postavio se u židovstvo ne više kao molitvena maglena riječ nego kao živo srce, da svakim svojim otkucanjem dosiže sva rasijana uda. Formalan vez stalne organizacije pocrtava ovu činjenicu i zato je Jewish agency prije svega silan akcent na tome da se sve židovstvo koje još živi ili oživljava skupilo oko zbilje i misli stare praiskonske naše matere zemlje. Ovo je golema veličajnost sadašnjega časa. Jedan je snažan dah ove veličajnosti strujao kongresom oko pola tri u noći od osmoga na deveti augusta kad je redom svaki član kongresa s pravom glasa imao da kaže da ili ne. A golema je većina rekla: da.

Rješenjem ovoga pitanja Jewish agency, prihvatom širokogrudne i dostojne osnovice za saradnju i slogu sa svima, koji će s nama da rade za uskrs Zemlje i obnovu židovske duše, šesnaesti je kongres dao sebi oznaku jedne tačke kojom jedan načelnik period prestaje a drugi ulazi u život. Inače u drugim pitanjima i ovaj je kongres kao i većina do njega bio nervozan, gdjekad žustar, gdjekad je zamario u rješavanju čitavoga mora preda nj iznesena materijala. Cionistički kongres ima da u 14 dana

obavi svoju manifestativnu dužnost i da svlada posao, koji drugi parlamenti mogu da posvršavaju kroz dvije godine. Više i bolje ne može da radi nijedan kongres na svijetu. To — kad mirno razmisle — vele svi.

Opseg organizacije i života cionističkog kongresa zaista je velik i imponira. Kongres ima svoje vlastite novine, izdaje svaki dan biltene za štampu i publiku u nekoliko jezika. Zaključci i prijedlozi komisija kongresa, stvoreni pred dva sata, već se dijele svim članovima kongresa, otštampani i umnoženi na hebrejskom, jidišu, engleskom i njemačkom jeziku. Nastambeni ured u najjačoj turističkoj sezoni nalazi stanove za nekoliko tisuća učesnika, na svim ulazima u kongresne prostorije kontrole svježe i ustrajne ujutru, u podne, u noći, od prvog do zadnjeg dana kongresa. Knjižarske izložbe u kuloarima, vlastita poštanska ispostava, posebna mjenjačnica u kongresnoj zgradi, bezbroj soba za komisije, delegacije, štampu. Svaki delegat i novinar dobiva ukusnu veliku mapu sa svim izvještajima cionističkih institucija kongresa, kartom grada gdje se kongres održava i planom razmještaja kongresnog ureda. Izvjestitelji od tri stotine novina sa svih krajeva svijeta. U tom velikom okviru podijeljen je stvarni rad na omanje stanice, komisije. Tu se do u tančine raspravljaju krupna i sitna pitanja života u Erec Jisraelu, rješava do u detaje svaka grana sabirnoga rada, govori o organizovanju prosvjetnoga rada u Erecu i galutu, o ovoj bolnici, o onoj koloniji, o ovoj njivi, o onoj močvari, o šumama, o oranžerijama, o vinogradima, o radničkom osiguranju i organizovanju, o useljivanju i kolonizovanju, o pregovorima s vladom u Erecu, o Zidini naricanja, o progonu cionista u Rusiji i summa summarum: o novom voćstvu Svjetske cionističke organizacije. Ovo pitanje rješava tako zvani permanentni odbor. I mnogo ima da se namuči dok na kraju nađe najbolju kombinaciju. To redovno traje do zadnjeg dana kongresa, jer se Egzekutiva bira tek na koncu. Zaista na kraju krajeva. Ovaj puta posljednja je sjednica trajala od devet uveče do pola devet ujutro. Egzekutiva je birana u ovim posljednjim časovima te duge, borbene sjednice, isprekidane s nekoliko kratkih odmora, sa kojih bi jedni pošli napolje na zrak, drugi bi drljemali a mnoštvo mlađih i starijih s ljevice pjevalo bi.

★

Bilo je mnogo stvarnih pojedinosti, o kojima se govorilo i rješavalo u plenumu. Bilo je snažnih momenata u sjednicama toga plenuma. Jake su ličnosti bojadisale

atmosferu i gdje kad je stvarale. Bilo je kritike i juriša na voćstvo. Gdje kad je kritika bila — tek da se kritikuje, a gdje kad mirna, trijezna — kritika, koja hoće da pokaže novi put i dade stvarne savjete. Glavni govornici voćstva koji su odgovarali na ocjene i napadaje bili su odrešiti i stvarni. Weizmannove riječi udaraju kao malj i zadiru duboko. Govori polako, odmjereno; čini ti se da ironiše tonom i akcentom, ma da nije tako; glas ne dolazi iz retorski izvježbana grla, dah je sputan. Lice oda je bolest. Glava je uspravna, suvereno podignuta. Sav pojav istinsko gosparski. Iza riječi drhtaj iskrenosti, bola, ogorčenja. Sokolov je srdačan, topao, didaktičan, uklanja oštrice, izglađuje oporost borbe. Sacher je sabran, kratak, jurista u dobrom smislu ove riječi. Spreman da odgovori na svaku zamjerku, on polako i redomice siječe što se preda nj baca.

Organ mu je sasvim protivian ovim njegovim osobinama.

Sacher je jaka ličnost. Opor je i tvrd. Miss Szold — lijepa prosijeda glava, sušretljiva i draga. Brani svoje gledište energijom i ustrajnošću koja imponira. Njeni referati i odgovori nemaju nijedne suviše riječi. Uzorno su stvarni i bistri.

Uz Weizmanna Usiškin je bez sumnje najjača ličnost. Starost mu je izbijelila ono nešto kose i brađu, ali nije ugasila mladenačku vatru i elan beskompromisnog borca. Dosad je kao šef Keren kajemeta trpio praksu cionističkog voćstva, zbog koje je Kkl bio fond, koji se u odnosu prema Keren hajesodu tretirao kao predmet drugoga ranga. Usiškin je došao na kongres i na council Jewish agency da sada kad je zaista posljednji čas vehementnošću svoje odlične ličnosti stavi pitanje zemljišta i rada za Kkl u prvi plan naših briga. U kritici i propagandi on je kratak, snažan i jasan. Ovo hoću, ovo neću.

★

Na ovom je kongresu bio i Martin Buber kao delegat radničke stranke »Hitahdut«. Govorio je u okviru generalne debate. Njegov je kratak govor bio zapravo sažeti manifest skroz naskroz etičkog shvatanja nacionalizma i palestinske kolonizacije. Njegove su riječi o odnosu prema Arapima program koji u tome pogledu jedini smije da važi. To je biblijski etos o bratstvu među ljudima. Rekoše poneki da su ovakvi govori usred kongresa koji je sav zaokupljen stvarnim pitanjima rada deplasirani. Nisam se s njima mogao da složim. Ja bih naprotiv želio da se ove i ovakve riječi Martina Bubera opetuju na svakom kongresu. Počesto se zbog sukoba u pojedinostima i formalnostima truže atmosfera kongresa i

počesto se zbog sitnih stvari prenapregnu živci. I tada načelna manifestacija jednog mnogo cijenjenog i zaslužnog mislioca djeluje kao očišćenje i pridizanje na pravi put.

★

Mnogo se i jasno i skriveno pisalo i piše o strančarstvu u cionizmu. Ima tog strančarstva, rasparčanosti po strankama i stranačke stege koja veže pojedinca i nemilosrdno gura i progurava svoje zahtjeve bez volje i snage da uzradi protiv specijalnog interesa partije. Ovo se vidjelo i na šesnaestom kongresu kao i na ranijima. Ali mora da se kaže da su stranke s lijeva u posljednji čas žrtvovala stranku u korist cjeline. Na to se nije bila odvažila desnica a ni centrum »općih cionista« koji neprestano ističe da nije stranka, a u stvari ima vazda najočitiju stranačku i strančarsku taktiku, sve pod firmom borbe protiv »stranaka«. Ovdje, u tom pitanju, treba osvježenja i pomlađenja u cionizmu.

★

Kongres je proklamovao načelo da treba stvoriti velike zemljišne rezerve u Erecu. Spekulacija zemljištem najopasniji je neprijatelj našega rada. I kongres a zatim i council Jewish agency prihvatio je program Usiškina da u vremenu od dvije godine treba skupiti za Keren kajemet najmanje jedan milijun funti. To je više nego tri puta od onoga što se je dosad skupilo u jednom dvogodištu. U narednim dvogodištima moraće se skupiti i veće svote od jednoga milijuna. Kongres je i u rezolucijama, a naročito referatom Ruppina naglasio važnost zemljoradnje. Najmerodavniji naš čovjek za ova pitanja, Ruppin, požalio se da se zemljoradnja dosad stavljala u pozadinu kao pepeljuga i hranila mrvicama što bi ostale od drugih čvrstih stavaka. Trideset procenata sve imigracije treba neprestano privoditi zemljoradnji, jer najmanje trideset postotaka svih naših žitelja u Erecu treba da bude čvrsto na zemlji kao seljak da sva zajednica uzmogne biti socijalno i nacionalno zdrava. Zemlju treba sada kupovati. Svakim je danom skuplja. Ovo govore cionisti na svojem kongresu a necionisti u councilu.

Neću da u sumarnom izvještaju ulazim u pitanje bolno i krvavo, u pitanje Zidine naricanja. O njoj je bilo riječi na kongresu. Moje je duboko uvjerenje da je Zidina naricanja dobro udešeni mamac Velikoga muftije i arapske palestinske egzekutive, podmetnut nama, da se ne uzmognemo smiriti, nego da uđemo na opasan teren vjerskih sukoba na kojem se jedinom može da uzbuni čitav Islam. Ali kako bilo da bilo, dešava nam se nepravda. Pljuju na nas, biju nas, od jedinog parčeta što nam

osta od svih svetinja, goni nas policija mandatarne vlasti. Ne možda obijesnu djecu i bezvjernu čeljad nego pobožne starce i starice na najsvetiji im dan u godini usred bogoslužja. Ima još mnogošta slična što vrijeđa i ponizuje. I tu valja da potsjetim na Weizmannove riječi što ih je rekao s bolom u srcu i ogorčen na mnoge kritike: »Jest, u mnogočem nam čine krivo. I biće tako još zadugo, jer jesmo, što smo. I sve doklegod budemo slabi, biće nas nepravda.

Snaga koja se traži nije u grožnji i soldačkom nastupu, nije u papirnatom protestu i skupštinskom pljesku. Ona je jedino u djelotvornoj snazi naroda i stvarnim činima na tlu našega ostvarivanja: svako selo, svaka cesta, svaki bunar, svaka njiva — jedan je stepen više u prilog našoj snazi.

Kongres je završen sa mnogo optimizma. Kad je on svršio rad, počeo je council Jewish agency. Ovaj je opravdao optimizam kongresa. Budžet je povišen za polovicu. Možda će primici biti i veći no što se tim budžetom oprezno predviđa. Velika sloga obećaje mnogo i duhovno i materijalno. Sad treba svladati prva dva iskušenja: Krvav napadaj u Erecu i udarac udesa koji je uklonio iz čeonoga reda snažnu ličnost Louisa Marshalla. Svi znaci govore da ćemo preko ovih prepona prijeći ojačani i odlučniji. Stoji do nas i ni do koga drugog.

25 septembra 1929

Joel Rosenberger

OMLADINSKI PREGLED

IZA JUBILEJA

I Retrospektive

Deset godina nalazio se naš omladinski pokret u lutanju i traženju. Tražili smo puteve i često zaboravljali da ima samo jedan put: tražili smo metode i zaboravljali često na konačni cilj. I onda smo našli put, ali nismo još uvijek našli način kojim bi omladinu doveli na taj put. Savez je u 10 godina izgrađivao svoju ideologiju koja u svojoj biti odgovara palestinocentričkim omladinskim pokretima primjerice u Njemačkoj. Naš su Savez osnovali ljudi koji su spoznali ispraznost galutskog životarenja i stvorili u Savezu dom da se u njemu ižive ljepšim i vrednijim životom. Bili su gordi u svom nastojanju i snažni u svom poletu. Veza je s Palestinom bivala živa. Izgledalo je da će se ostvariti ideja palestinocentrizma. No nadošle su zapreke... Zapreke koje su nam i predobro poznate. I nakon deset godina mučne borbe omladina nije stvarno povezana s Erecom, njezin ži-

vot nije diktiran životom Erecu, ona se u svojoj pretežnoj većini ne sprema da pođe u Erec.

Pokazalo se kroz tih 10 godina života našega Saveza da je mogao da okupi u svojim redovima omladinu raznih političkih naziranja, da je u svojim redovima ujedinio i spojio i one radikalne i one manje radikalne. Savez je prošao razne faze razvitka. Izgledalo je često da će se ova »kuća od karata« srozati i uništiti sve što se stvorilo mučnim radom kroz nekoliko godina. No znalo se uvijek svaki zastoje prevladati. Savez je gotovo najbolje stajao onda kad se mislilo da će morati propasti.

Stara je riječ da se historija ponavlja. I ponavljala se u tih 10 godina života našega Saveza. Kolike je trebalo borbe, koliko je trebalo diskusija, dok su na Vijeću u Beogradu pobijedili zadrugari, dok su na vodstvo Saveza došli »mlađi«. Donijelo je to onda Savezu novih impulza i mladenačke svježine. I eto, tek nekoliko godina iza Sleta u Beogradu, oni koji su tamo u ime vječnog omladinstva, u ime naše čvrste zajednice preuzeli vodstvo Saveza, prepustaju ga na jubilarnom sletu u Zagrebu mladima od sebe. Prepustaju ga ovaj puta bez borbe, bez ikakvih polemikâ. Krila su se zadrugara slomila... Istrgnula ih je omladina. Oni koji su preuzeli na sebe zadaću da omladinu obnove novim životom slomili su si na njoj krila. Na onima u koje su vjerovali, iz kojih su htjeli stvoriti ljude, sebi slične. Izgubili su vjeru u omladinu i nisu je više mogli da vode. — Nezgodno je po razvitak našega Saveza da se generacija koja ga danas vodi mora da bori za one iste pozicije za koje se borila prošla. Izgleda da nema progressa.

★

Premnogi su naši članovi otpadali od pokreta uopće. Bili su samo slučajni prolaznici u Savezu kamo ih je zaniijela struja. Ona ih je i iznijela, a da nisu u svom toku kroz Savez ništa primili. Bili su samo rijeka, potok koji je tekao kraj obale. Tek rijetki od njih mogli su se spasiti na obalu gdje je bilo čvrsto tlo pod nogama. To su bili oni kojima Savez nije bio tek prolazna etapa nego jedan duboki ostsjek u njihovom životu. Ostali su tekli mimo — sad brže, sad sporije — i prema tome su se tek »zadržavali« u našem pokretu.

U tih 10 godina života našega Saveza promijenile su se na vodstvu tri generacije. Jedna je drugoj uvijek predavala Savez gotovo neizgrađen. Razvitak nije bio progresivan u pravom smislu te riječi. Ipak se ne može reći da u 10 godina nismo stvorili ništa pozitivna. Bilo je doduše momenata kada smo sustali, ali smo ipak kroz sve to

vrijeme podavali dragocjene vrednote našoj židovskoj sredini. Bili smo jedini koji smo se borili za židovsku dušu židovskog čovjeka. Pa kad su obični pokreti u drugim zemljama propali, mi smo se znali održati.

Tako nas je zatekao jubilej. Zatekao nas je baš u momentu kada smo bili na putu da snažno zakoraknemo naprijed. Nije na jubileju bila omladina u masama ali su bili oni koji su osjetili važnost našega Saveza. Osjetili su doduše da je Savez slab, ali osjetili su i to da će se u budućnosti morati opet da učvrsti. U životu sve ne teče glatko. Ima mnogo padova i uspona. No mi znamo da moramo naprijed i ta spoznaja neka nam bude garancija za uspon.

II Program budućega rada

Uvidjevši sve to treba da si dadnemo smjer putu kojim ćemo kročiti u budućnosti. Znamo da za nas ima samo jedan put a ovaj put već davno postoji, samo mi njime ne idemo. Ili barem ne idemo onako kako bismo morali. To je intenzivan rad za Erec i u vidu Ereca. Postoji još zadatak da one koji stoje postrance i ne idu našim putem dovedemo na taj put.

Držim da u današnje doba kada se vascijelo židovstvo našlo pod jednim barjakom ujedinjeno u znaku Cijona, ne može i ne smije u našim redovima biti premišljanja i oklijevanja. Mi treba da u najskorije vrijeme okupimo svu židovsku omladinu Jugoslavije i da odgojimo pravog pravcatog židovskog čovjeka. Židova čiji će život u galutu bit diktiran životom Ereca. Čovjeka — Židova, koji će u sebi ujediniti sve etskne vrednote čovječanstva. Čovjeka koji će radeći za svoj narod znati da radi za ideale vascijelog čovječanstva. Temelj našega budućega rada treba da bude život Erec Jisraela, naš je program bio i ostaje: hebrejska radna Palestina. U tom vidu mi ćemo vršiti sav naš rad.

Sada nakon 10 godina lutanja i traženja treba da uđemo u fazu razvitka u kojoj ćemo učvrstiti naše pozicije da ih takve uzmožemo predati svojim nasljednicima. Jedno mora da imamo na umu: Savez nam svima mora da postane duhovni dom gdje ćemo se iživjeti onako kako dolikuje omladincu koji teži za najvišim idealima ljudstva u borbi za uspostavom sreće svog naroda. Savez treba da nosimo s ljubavlju na sebi i u sebi, treba da se brinemo za sve njegove potrebe i za njegov procvat, jer sve je to naše i o nama ovisi da li ćemo i kako ćemo brzo stići do cilja. Zadaća je Saveza da stvori bogat rezervoar za opći cionistički pokret u Jugoslaviji.

Naglašujem da ćemo se lakoćom vinuti bliže do cilja onda kad budemo u sebi gajili vjeru, duboku vjeru u konačnu

pobjedu, jer vjera je svojstvena pravim omladincima. Ne će nam biti pitanje da li ćemo ili ne ćemo pobijediti kad budemo znali da moramo pobijediti.

Prošli smo decenij života Saveza. Iz tog smo desetljeća mnogo naučili. Naučili smo da je ono vrijeme koje proživljavamo u omladinskom pokretu najvrednije i najljepše u našem životu, ali samo onda, ako smo zahvatili do u dno dubine u čitavo zbivanje pokreta. Znamo da su ove vrednote koje primamo trajne i da ostavljaju najdublji urez u životu čovjeka.

Mislim da bih morao ukazati na onu malo već otrcanu Buberovu rečenicu: »Mensch werden, und es jüdisch werden«. Da postanemo ljudi židovskim putem. To je ono što nam treba!

U jedanaestoj godini našega razvoja treba da se vinemo snažno prema naprijed, da krčimo put onima koji dolaze iza nas, a sami da se bliže primaknemo cilju. U vrijeme kad je krv naših prvoboraca nevina potekla tлом Erec Jisraela mi se sveto zavjetujemo da nam je više no ikada cilj: Erec Jisrael. Sav naš rad mora da bude eminentno palestinocentričan. Deset godina života našega Saveza neka bude osnovica na kojoj ćemo dalje graditi!

Branko Grossmann

KNJIŽEVNI PREGLED

HEBREJSKA KNJIŽEVNOST

MENDELSSOHN KAO HEBREJSKI PISAC

(1729—1786).

Povodom 200 godišnjice rođenja

Mojsije Mendelssohn je imao više nadimaka: sad su ga nazivali »njemački Platon«, sad »židovski Luther«, sad bi ga zvali »Ben Menahem«, sad »Mojsije iz Dessaua«. Od svega je toga historijski najopravdanije ime »židovski Luther«. On to ime ne zaslužuje samo kao reformator židovstva, nego u mnogo većoj mjeri kao obnavljač hebrejske literature. Kao što je jednom Luther svojim prijevodom Biblije stvorio temelje nove njemačke literature, tako je Mendelssohn svojim prijevodom Biblije stvorio temelje novohebrejske literature. Čudnovato je kod toga ovo što je njemačko djelo postalo osnovicom za hebrejsku literaturu. Novohebrejska je literatura naime zaista proizišla iz njemačkog prijevoda Biblije. Mendelssohnov je prijevod Biblije po svojem djelovanju premašio sva njegova očekivanja. U prvom je redu bila zadaća nje-

gova prijevoda da potisne jidiš iz tadašnjih njemačkih židovskih krugova i da ga nadomjesti modernim njemačkim jezikom. To se i postignulo; no prijevod je imao još i to čudnovato djelovanje da je njime pobudjena novohebrejska literatura. Punim pravom se zato vezuju počeci moderne hebrejske literature uz ime Mendelssohnovo.

Njmačko židovstvo i židovska literatura na njemačkom jeziku poznaju samo njemačkog pisca Mendelssohna, popularnog filozofa, koji je u vrijeme Fridriha Velikog pisao najčistijim i najelegantnijim filozofskim njemačkim jezikom. Bismo li se čudili, ako ni hebrejska literatura *haskale* ne pozna drugog Mendelssohna? Kadgod se u hebrejskoj literaturi spominje njegovo ime — a u vrijeme se *haskale* o njemu vrlo često govori — uvijek je on prevodilac Biblije ili pisac djela »Jerusolim«, »Fedon«, »Jutarnji satovi«; rijetko ili gotovo se nikada on ne spominje u hebrejskoj literaturi kao hebrejski pisac. Pa ipak je bio Mendelssohn hebrejski pisac — i to klasičan. Zbog svoje neznatne produktivnosti nazvao se jednoć *Ahad Haam* »gost hebrejske literature«. No to za *Ahada Haama* ne vrijedi, iako on sam za sebe ovo kaže. Ali Mendelssohn je stvarno tek u nekoliko navrata gostovao u hebrejskoj literaturi. Pisao je rijetko hebrejski, no ono malo što nam je napisao to ga prikazuje kao odličnog hebraista. Mendelssohn, estetik, koji je toliko držao do čistoće jezika, pisao je čistim jezikom Biblije. No on time nije oplodio nikoga. On kao hebrejski pisac nije započeo niti novu epohu, niti je u njegovo doba bila starija epoha koju bi on završio. Ni hebrejski spisi Mendelssohnovi, ni »*Biur*« što su ga većinom pisali njegovi učenici nisu toliko djelovali na hebrejsku literaturu koliko njegov prijevod Biblije na njemački. Prvi plod ovoga prijevoda bio je »*Hameasef*«.

Maloko znaće danas da je Mendelssohn utemeljio prvi hebrejski časopis. Dugo prije izlaženja »*Measfima*« u Königsbergu izdavao je Mendelssohn časopis »*Kohelet Musar*« (Berlin 1750; hebrejski časopis »*Hameasef*« utemeljen je tek 1784 g.). »*Kohelet Musar*« bio je tjednik za znanost i moral. U svemu su izišla dva sveska. Najopsežniji je i najznatniji njegov rad na hebrejskom jeziku »*Or li-netiva*«, opći uvod u *Petoknjižje*; ovaj je uvod štampan u svakom izdanju Mendelssohnova *Petoknjižja*. Osim toga je djelo posebno izišlo u Berlinu 1782 g. Mendelssohn je zastupan i među *Biuristima*; on je dao hebrejski komentar prvom otsjeku prve knjige Mojsijeve, drugoj knjizi Mojsijevoj, Pjesmi nad pjesmama, psalmima i nekim otsjecima proroka. I za Majmunijevu logiku »*Milot hahigajon*«

napisao je Mendelssohn hebrejski komentar. Nadalje valja još da se spomene jedan znanstveni hebrejski rad, gramatička studija »*Lašon hazahav*« (1782 g.). Zanimljivo je da je pisac »*Fedona*« i na hebrejskom jeziku napisao studiju o problemu duše. Naslov je ove radnje »*Hanefeš*«. Izdao ju je David Friedländer. Štampana je izašla 1787 g. u Berlinu. Literarno-istorijski je važna Mendelssohnova prepiska na hebrejskom jeziku koja je objelodanjena pod naslovom »*Igerot RaMaD*« (Pisma rabi Mojsije, Dessau) 1794 g. u dva dijela. Pribroji li se još dosad spomenutim spisima i nekoliko članaka u časopisu »*Hameasef*«, tad imamo gotovo sve Mendelssohnove hebrejske spise pred očima.

Hebrejski spisi Mendelssohnovi danas su svi zaboravljeni. U narodu nisu nikad bili popularni, naročito ne na istoku. Popularna je postala na istoku samo Mendelssohnova Biblija i njegova njemačka djela, prevedena na hebrejski. Gotovo sva glavna njegova djela prevedena su na hebrejski jezik. »*Fedona*« je preveo Izaj Beer Bing iz Metza; »*Morgenstunden*« je preveo Josef Herzerg iz Königsberga. Samuel Josef Fünfi izdao je u Varšavi hebrejski prijevod njegove studije o providnosti. Rafael Fürstenthal je preveo na hebrejski njegov filozofski rad o evidenciji u metafizici koji je nagradila berlinska Akademija nauka. »*Jerusolim*« je dvaput preveden na hebrejski. Prvi je prijevod Abraham Bera Gottlobera, drugi konvertita Vladimira Fedorova. Osim vrijednih i danas još aktuelnih estetskih spisa prevedena su na hebrejski sva filozofska djela Mendelssohnova.

Mendelssohn se hebrejski nije potpisivao Ben Menahem već Moše mi-Dessau. Ben Menahem je samo hebrejski prijevod imena Mendelssohn. Literati *haskale* mnogo su držali do tog imena, jer njegova kratica potsjeća na »*RamBaM*«, na Majmunijevo ime. Židovski povjesničari i hebrejski pisci slavili su Mendelssohna trećim Mojsijom židovske povijesti. Moše ben Amram, Moše ben Majmon, Moše ben Menahem.

M. Mendelssohn se rodio prije 200 godina. Umro je pred blizu 150 godina. Čovjek se mora da čudi da uza sve poštovanje što ga Mendelssohn uživa u židovstvu niko nije došao sve do danas na ideju da izda sveukupna hebrejska njegova djela. Ona bi sačinjavala omašnu svesku. Iako ta djela nemaju današnjoj židovskoj generaciji mnogo da kažu, ipak imadu golemu važnost kao duhovne tvorevine jednoga od najodličnijih iz čitave židovske istorije.

Samuel Meisels

»Lanoar«. Upoznati jednu ideju ili instituciju prvi je uvjet da se neko oduševi i aktivira za nju. Ova je spoznaja rukovodila Direktorij Keren kajemeta u Jerusolimu koji je u posljednje vrijeme posvećivao naročitu pažnju — uz propagandne brošure i članke — izdavanju edicija za upoznavanje Palestine. Kao prvi plod ovoga sistematskog rada izišla je antologija Palestine »Sefer Haarec« u redakciji Jakova Filmana. Sve što je uvršteno u ovu antologiju, ne bi moglo izdržati preciznu kritiku. Jednako bi se moglo prigovoriti i samoj podiobi gradiva; ali pozitivna je vrijednost skupljene građe neprocjenjiva.

Direktorij Kkl-a išao je korak dalje i osnovao palestinsku biblioteku »Lanoar«. Cilj je biblioteke da omladini pruža mogućnosti »upoznavanja novog Erec Jisraela, njegovih naselja, prirodnih pojava, historijskih mjesta, puteva njegove izgradnje i njegovih velikana«. Knjižice ove biblioteke namijenjene su u prvom redu omladini, jer je ona avangarda rada za Keren kajemet i ima najviše interesa za sve što je u vezi s Palestinom. Dosad je izišlo 8 knjižica ove biblioteke u opsegu od 70—90 stranica. Imam pred sobom samo prvih šest, a i ove su dovoljan dokaz da je biblioteka na dobrom putu i da će apsolutno udovoljiti svom programu. Ove knjige donose monografije o kolonijama Nes Cijoni, Mikve Jisraelu, Rišon Lecijonu i Daganji, zatim radove o Mrtvom Moru i šumama u Erec Jisraelu. Sve su one pisane dosta zanimljivo pokazujući na tolike poteškoće i borbe kojima je obilježen svaki korak palestinskog zemljišta. Opis Daganje toliko je srdačan, jer ga je dao Josef Barac, suosnivač kolonije, koji je još i danas jedan od vođa palestinskog radništva. Radovi o Mrtvom Moru i šumama Erec Jisraela pisani su stručno i s mnogo ljubavi za predmet, no nipošto nisu suhoparni kako znaju biti slični radovi. Hebrejski je jezik razumljiv i onima koji ne vladaju potpuno njime.

Osim spomenutih izišle su još ove dvije knjige: Rehovot od Smilanskog i biografija rabi Jehude Alkalaja. On je rođen Sarajlija. Bio je rabin u Zemunu i poznat kao jedan od preteča modernog cionizma. Vjerojatno će bar ova knjižica naići na dobar prijem kod Jevreja naše Kraljevine.

Knjižice su vrlo ukusno opremljene, ukrašene s više lijepih slika i vrlo umjerenе cijene.

Bilo bi zaista poželjno da si svaki koji donekle razumije hebrejski nabavi knjige biblioteke »Lanoar«.

Jakov Maestro

»Revue der Jugendpresse«. »Revija omladinske štampe hoće duhovno približiti prostorno rasijane grupe omladinskog pokreta. Ovdje će omladina međusobno da razgovara po svojoj vlastitoj štampi i da se međusobno podučava. U svemu: to je nialeni prinos Egzekutive jačanju omladinskog pokreta«. Ovo je geslo upisano na uvodnom mjestu svakog broja te »revije omladinske štampe«. Dosad je izašlo pet brojeva ovog šapirografiranog mjesečnika što ga za Svjetsku cionističku organizaciju izdaje dr. Werner Bloch u Berlinu unatrag nekoliko mjeseci. Ovi brojevi vrše u punoj mjeri postavljeni program. Nema tako reći nijedne grupe pokreta cionističke omladine koja nije u toj reviji po svojoj štampi progovorila cionističkoj omladini svijeta. Naročito je bila sretna ideja da se čitav jedan broj posvetio programatsko-statističkom prikazu gotovo svih cionističkih omladinskih grupa u svijetu (br. 4 od juna o. g.). Ko taj broj prouči, imaće pred očima zaokruženu i stvarnu sliku o cionističkom omladinskom pokretu: o ideologiji omladine, o broju organiziranih članova, o štampi, o hahšari itd. I o radu i o programu našega Saveza pisano je u toj reviji u nekoliko navrata.

Bezuslovno je potrebno za svakog ko ima interesa uputiti se potanko i tačno u djelovanje cionističke omladine u svijetu da proučava brojeve ove »Jugendpresserevue«.

Nehed Jichak

»Haaviv — Proljeće«. Izišao je iz štampe 1 broj VIII godišta ovog odličnog časopisa naše židovske mladeži. Poput ranijih brojeva i ovaj je ureden vrlo dobro. Taj broj donosi između ostaloga Šalom ben Cvijev članak o događajima u Palestini, Ben Josefov članak o M. Mendelssohnu, preradbu priče o tri prstena iz Lessingove drame »Mudri Natan«, agadu o kralju Davidu, nekoliko pjesmica i slika s opisima naših pokojnika (Louis Marshall, dr. Solomon Alakalaj). Pored spomenutih priloga imade ih još čitav niz. Svi će bez sumnje dobro poslužiti svakom našem židovskom djetetu. Preporučamo svim židovskim roditeljima da nabave »Haaviv« za svoju djecu. On će ih oplemenjivati kao ljude i povezati sa svetom idejom obnove Cijona.

MUZIČKI PREGLED

ADOLF WEISSMANN

23 aprila 1929 g. umro je u Hajfi Adolf Weissmann jedan od prvaka muzičke kritike u Njemačkoj.

Pošao je u Palestinu da prouči hebrejsku muziku. Nenadano je umro u Hajfi od srčane kapi.

Rođen 1873 u Beuthenu u Gornjoj Šleziji. Postao je od gimnaziskog profesora muzički kritik. Njegova je narav bila mješavina umjetničkoga i kritičkog. Sve što je on izrekao ili napisao bilo je plod njegove kritičke uvidavnosti. No da se ostvari pravi tip kritika, potrebno je, da se ne postane jednodušnim sljedbenikom jedne struje, već da se ostane pristupačan za mnogostrukost. Radije biti bez nazora, ograničenih doktrinama, nego biti uskogrudan; više hrabrosti treba ovoj pripravnosti za promjenu nego za puko odobravanje partijskog programa. A Weissmann je posjedovao moć uživljavanja u najvećoj mjeri. No kod toga se nikada nije dao uplavisati vanjskim razlozima, jer je visok bio nivo njegove etičke svijesti.

Od vremena Hanslicka nije Njemačka imala kritika koji bi stajao tako u žarištu muzičkoga zbivanja koji je tako bacao svoje »za i protiv« među muzičare i publiku kao Weissmann. On je bio kritik Berlina.

Spisatelj Weissmann ima svoje korijene u kritiku. Ako je djelovao na javnost, stvaratelj i svoje kolege jedrinom svojih misli, snagom izražaja i sjajem stila, stvar u razvitku muzičke knjige novu etapu. Dosadašnjemu znanstvenom djelu, radenom po izvorima, suprotstavlja on umjetničko-literarno koncipirano djelo u kome snaga doživljaja znači više nego ispravnost detalja, a potpunost manje nego žar zvuka. Njegove su knjige umjetnine. On piše samo knjige koje ga se kao čovjeka tiču, koje pripadaju u sadašnjost. Romantik do u dno svoje duše, potstrekuje ga uvijek ono čovječansko u životu: tjelesno i nagon, muzika u čovjeku. Veza ćutilnosti i duha je ono što obožava u muzi-

kalnome bivanju. Odavle nastaju tri majstorska prikaza Bizet, Verdi i Puccini — tri majstora opere koji težište muzičkoga izražaja prenose na jezičko-ritmički akcent, odnosno na čovječji glas. Ne smijemo a da ne spomenemo ovdje i njegov sjajno ocrtani portret Chopina koji nam prikazuje stav današnjega modernoga čovjeka prema velikom romantiku, a odiše ljubavlju i razumijevanjem za lirskoga aristokratu. »Wer wissen will, was die Musikwelt der Kriegszeit und Nachkriegszeit bewegt hat, der wird Weissmanns Bücher lesen. Die Krise des Musiklebens, der Triumph, Sturz und das Zur-Wehr-Setzen des Virtuosen, die Wiedergeburt der menschlichen Stimme, das Werden eines neuen Musikstiles, der Gegensatz Maschine und Mensch, der Kampf Mechanik und Seele, kurz die musikalischen Zeitprobleme werden in seinen Büchern nicht mit schulmeisterlicher Würde vorgetragen, sondern in einem Stil umrissen, der direkt aus dem Eros der Musik zu kommen scheint.« (Eberhard Preussner). To se odnosi na njegovu knjigu »Die Musik der Sinne« (Der Virtuose. Die Primadonna. Der klingende Garten. Impressionen über das Erotische in der Musik.)

Weissmann je onaj koji je kritički osvijetlio problem moderne muzike izaratnoga vremena. (»Die Musik in der Weltkrise«, »Die Entgötterung der Musik«.) Od Stravinskoga do Hindemitha htio je da služi idejama moderne muzike, a imao je učešća u njezinu progresu. U dnu duše virtuoz i romantik kome je muzika bila doživljaj i kojemu je u najsrećnijim časovima nadahnuća uspelo ćutilno i duhovno stopiti je u jedinstvo, slutio je buduće vrijeme čiji »Entgötterung« je nagovijestio jasnim pogledom.

To je bio taj vječito nemirni čovjek u kome je eros vreo snažno.

★

Sahranjen je u Hajfi, na židovskoj grudi. Uprava hebrejske univerze u Jerusolimu utemeljila je na njegovo ime zakladu za propagiranje židovske i orijentalne muzike.

Andrija Präger

Novi pravopis. Ministarstvo prosvjete izdalo je novo pravopisno uputstvo kojim je ponešto promijenjen dosad uobičajeni pravopis. Molimo naše suradnike da uzmu u obzir taj novi pravopis, jer je već i ovaj prvi broj »Hanoara« po tom pravopisu redigovan.

Iz Uredništva i Uprave. Svi dopisi, upravljani Uredništvu, naslovljuju se na privatnu adresu našeg urednika: P a v a o W e r t h e i m Zagreb, Lipna ul. 5, prizemno. Svi dopisi koji se odnose na Upravu idu na njezinu adresu: Zagreb, Ulica Kraljice Marije 5, dvorište.